

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בשלה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת בשלה

א	.....ויאמינו בה' - פרשת האמונה
ב	.....ויאמינו - חשיבות, מעלת וסגולת האמונה
ו	.....הנני ממטיר - שפע הפרנסה לכל בריה שבעולם
י	.....אל דאגה - הדאגה מפסידה הפרנסה
יב	.....וימתקן המים - המרירות עצמה מתוקה היא
יד	.....השמעיני את קולך - כח התפילה
טז	.....ויאמינו - על כל יהודי להאמין בערך עצמו
יז	.....למען אנסנו - התרוממות ע"י הניסיונות
יח	.....איש אל אחיו - להחשיב איש את רעהו ולהוסיב לו
יט	.....וימו שכם - המטה שכמו לסבול תחת חברו ינצל מכל רע
יט	.....מזמור שיר ליום השבת - עניינה של 'שבת שירה'
כא	.....שירו לה' - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה
כב	.....אילן אילן - מעלת וסגולת יום חמשה עשר בשבט
כד	.....לתנאו הראשון - כל הטבע משועבד לתורה ועמליה

פרשת בשלח

ויאמינו בה' - פרשת האמונה

פרשה זו יפה נדרשת בענייני האמונה בה', תחילה במעשה דקריעת ים סוף - ויאמינו בה' (יד לא), והיו מראין באצבע זה קלוי ואנוהו' (טו ב), לאחריו בפרשת המן 'הנני ממטיר² לכם לחם מן השמים' (טז ד) וראו הכל בבירור כי פרנסת האדם וכל הצמרכויותיו בידי ה' הם תלויים ולא בידי בשר ודם כלל, ושוב בסוף הפרשה - במלחמת עמלק, המטיל ספקות וקרירות באמונתם של ישראל, 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל...' (יז יא), ואמרו (ר"ה כט). וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלין בלפי מעלה³ ומשעברין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים. אמנם בעת שנפלו ספיקות בליבם 'היש ה' בקרבנו אם אין' (יז ז) מיד 'ויבוא עמלק' (שם ח).

ובך מפרש ה'אלשיך' (בפרשתן יד ה) את הכתוב (יד י) 'ופרעה הקריב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'', ומפרש ה'אלשיך' כי אין לקב"ה חפץ אלא שיהיו בני ישראל נבנעים לפניו ומכירין כי לעולם הם צריכים לחסדיו הגדולים ורחמיו המרובים, אם אך ישכחו לרגע מענין זה מיד 'והנה מצרים נוסע אחריהם', על כן משנעשה 'ובני ישראל יוצאים ביד רמה', ובתרגום 'ברמות רוחא', מיד נשלח פרעה להביאם להכנעה שיכירו שאין בכוחם להינצל מידו לולא ה' עזרתה לנו. אך משהכירו בזה - 'ויצעקו בני ישראל אל ה'' מיד בא להושיעם בענין שלא היה לפניו במוחו 'מחוזן לדרך הטבע' וקרע את הים והעבירם בחרבה 'ביבשה בתוך הים'.

א. פעם נענה אברך לפני כ"ק האדמו"ר מסקווירא זי"ע, הנה באה לקראתנו 'שבת של פרנסה'... אמר לו הרבי שבת אמונה... כי כל הנאמר בה - קרי"ס, פרשת המן, מעשה עמלק, כל אלו סובבים סביב ציר אחד, והוא ה'אמונה בה'', כי שלו הכל, הוא מושל בכל, ובידו לגדל ולחזק לכל, אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו, ואין אדם משיג מאומה אם לא הוכרז כן מתחילה בשמים, ואכן, ע"י האמונה יבוא לידי 'פרנסה טובה וכלכלה'.

וכך מצינו ל'בעלי המסורה' שציינו (נדפס בסוף הפרשה) מניין הפסוקים בפרשתן שהוא קט"ו, ונתנו סימן לדבר 'יד אמונה' (שאף תיבות אלו עולין למנין קט"ו), ולרמז שכל מהותה של פרשה הוא 'יד אמונה', להאמין כי הנה יד ה' היא המנהיגה את כל הבריאה.

ב. יש שרמזו בלשון הקרא 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים', ששפע הפרנסה דומה ל'מטר' הניתך מן השמים, מה המטר אי אפשר לשום בריה שבעולם לחזק ולהגביר את זרם וחוזק המטר, וכן להיפך - אין הדבר מסור בידי אדם להחליש את חוזק המטר, אלא הכל כפי שנקבע מן השמים, כן ממש היא הפרנסה - כל ההשתדלויות לא יועילו במאומה להרבות את שפע פרנסתו, וכן להיפך, אי אפשר לאדם להחליש או להפסיד פרנסת רעהו, אלא הכל יהא כפי שנקצב לו מן שמיא.

וכבר אמרו על מאמרם ז"ל (ע"י תענית ח:) 'מאן דיהיב חיי יהיב מזונו' כי כמו שלגבי ענין אריכות 'חיי' של האדם ושאר בריות יחיה כל אחד בדיוק כפי שנקצב לו מן שמיא - לא רגע פחות ולא יותר, ואפילו המלך הגדול והעשיר הגדול ביותר אינו יכול להוסיף לעצמו על ימיו ושנותיו אפילו יום אחד או שעה קלה, כמו"כ א"א לשום אדם שבעולם לשנות את הנגזר עליו בעניין הפרנסה, ולא יועילו לו כל טצדקי שבעולם להוסיף אפילו פרוטה אחת על מה שנגזר עליו. וכן בשאר כל ענייני העולם, אין כח בשום נברא ונוצר לשנות כמלוא נימא מרצון ה', וכל השתדלותו להעביר את הגזירה לא תצלח בידו.

ג. והעיקר, שלא יסיח דעתו חלילה ולו לרגע אחד מקל חי. וכה רמזו (בנין שלמה משנת תרצ"ו, דרוש לחינוך הבנים) בלשון הכתוב במלחמת עמלק, 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכאשר יניח ידו וגבר עמלק' (יז יא). ולכאורה עפ"י דקדוק הלשון, היה לו לומר 'דבר והיפוכו' - 'כאשר ישפיל ידו וגבר עמלק', שהרי השפלת והורדת היד היא היפך הרמת הידיים. אלא צריך לומר, שבכדי שיגבר ח"ו כוחו של עמלק, די בכך שיסיח דעתו, ויניח את ידיו מלהרימם ולהביט השמימה (ואין נצרך להשפלת ידיים דווקא). זוהי עבודתו של אדם בהאי עלמא - לישא עיניו למרום בכל עת מתוך אמונה טהורה - לדעת 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ', ואז יושע בכל מילי דמיטב.

באר הפרשה - פרשת בשלה

חשו על בשרם את ה'מכות' וגם ראו איך שהקב"ה משדד מערכות הטבע למען ישראל, אלא ביאורו, כי אכן איתא בזוה"ק (בשלה מו:): עד הנה הקשו את לבבם חרף המכות הקשות ויד ה' שהייתה בהם, במקניהם ובכל אשר להם, ועל הכל אמרו - אין זה אלא מקרה בעלמא ומשיבושי הטבע הוא, אך עתה בעמדם על הים כבר הודו למפרע כי מאת ה' היתה זאת, וזהו שאמרו 'אנוסה מפני בני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים', כלומר שגם ב'מצרים' היה זה בגילוי ההשגחה העליונה וה' נלחם להם, ולא בדרך מקרה ח"ו. ומכאן נלמד עד כמה צריך האדם לעמול להשריש בעצמו את האמונה בהקב"ה, שאם לא כן לא יועילו אפילו 'ניסים' להטות את הלב...^ד

ויאמינו - חשיבות, מעלת וסגולת האמונה

דע, כי גדולה מעלת האמונה עד אין חקר, ואפילו רגע אחד של אמונת האדם בעולם הזה חשוב וחיובי מאד בעיני הבורא יתב"ש. וכדרך שמצינו ב'אבן עזרא' (פירוש הארוך) על הפסוק בפרשתן (יד ה) 'וידעו מצרים כי אני ה'', דלכאורה צ"ב, והרי 'מצרים' הללו עומדים כעת לטבוע בים, ומהו 'וידעו מצרים'. אלא, דקאי על המצריים שנותרו במצרים, וגם על אלו הנמצאים בים קודם מותם, גם הם 'וידעו מצרים כי אני ה' - באותם הרגעים קודם שימותו. פוק חזי כמה שידד הבורא מערכות שמים וארץ, והכל בכדי להחדיר אמונה בה' באותם כופרים נאלחים אף לרגע אחד.

על כן, גדול כוחה של אמונה להחיש ישועתו, ולהריק עליו שפע רב בניסים גלויים^ה. וכדכתיב בפרשתן (יד טו) 'מה תצעק אלי', והקשה באור החיים הק',

ואי אפשר לאדם בלא אמונה, דהנה איתא בגמ' (סנהדרין צא:): על הפסוק (טו א) 'אז ישיר', שנכתב בלשון עתיד - 'מכאן לתחיית המתים מן התורה' (ובלומה, שלעתיד לבוא לאחר תחיית המתים ישבו משה ובני ישראל לומר את השירה הזאת לה). ומבאר הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע (מעיינה ש"ת) מדוע ראו על ככה להזכיר כאן ענין תחיית המתים, כי באותה שעה זכו בני ישראל להתגלות אלוקית עד שאמרו 'זה קל' שהיו מראין עליו באצבע, וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ונמצא שנתבטל מהם עניין האמונה, שהרי כל מהותה של 'אמונה' היא להאמין בדבר שאינו נראה לעיניים, כי בדבר העומד נכחו אינו 'מאמין' אלא הוא רואהו במוחש, ולכן הוכרחו להחזיק באמונה ב'תחיית המתים', כי את זאת עדיין לא ראו בעיניהם, ובוה שייך שיקיימו את ענין האמונה'.

וכך פירושו של מקרא (יד לא), 'ויראו העם את ה'', והיינו שראו בעיניהם את כבודו ית' כביכול, ומכיוון שכן חששו כיצד מעתה יתקיים בהם 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, על כן 'אז ישיר' גילה להם סוד תחיית המתים, בכדי שיוכלו להחזיק באמונה הטהורה.

אמנם, מדרכו של היצר לבלבל את האדם, למען לא יראה בעיניו את האותות והמופתים' המחוללים לנגד עיניו, מחשש ופחד שמא יגיע עי"ז לידי האמונה בהקב"ה, וכמו שפירש הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע (קול שמחה בפרשתן) בלשון הכתוב (יד כה) 'ויאמר מצרים אנוסה מפני בני ישראל כי ה' נלחם להם במצרים', וכל בר דעת יתמה, כיצד לא פחדו שוטים הללו לשוב ולרדוף אחרי בני ישראל, אחרי שהם בעצמם

ד. כיוצא בדבר אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, שהנה ידוע (עיי' טעמי המנהגים תקל"א צח) שדתן ואבירים פיזרו מן בליל שבת בכדי להכחיש את משה רבינו שאמר שלא ירד מן בשבת, ובאו ציפורים ואכלו את המן, ולכאורה קשה שהרי איתא בגמרא (יומא עו.) 'מן שירד להן לישראל היה גבוה ששים אמה', ובוודאי לא היה לדתן ולאבירים כ"כ הרבה מן לפזר סביבות המחנה, אלא פשיטא שהניחו רק מעט, ואם כן כיצד חשבו שיסברו העם שאכן ירד המן בליל שבת, אלא מכאן שדי ב'תירוץ' קלוש ורחוק לקרר את כל תוקף האמונה...

ה. וכמו שאמר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בפרשתן) בביאור הכתוב (יז יב) 'ויהי ידיו אמונה', שכשם שהאדם פועל 'בידיו' כל אשר יחפוץ עשות, כך בכח האמונה לשדד ולשנות את כל מעמדו ומצבו. וז"ל, מי שיש בו אמונה אמיתית נעשית אמונתו אצלו כיד ממש, כדרך שהאדם מסוגל לפעול בידיו כרצונו כך פועל הוא באמונתו. וזה היה כוחו של הס"ק מלכוביץ' זי"ע שפעל ישועות בקרב הארץ, כי היה גבוה מאוד במדרגה זו של אמונה, וכל יהודי שבא לפניו היה משריש בלבו אמונה בהירה כל כך, עד שבכוחה נעשו כל המעשים והמופתים למעלה מדרך הטבע. עד בא השמש, הכח הזה לפעול על ידי אמונה יתקיים ויהיה נמשך עד בא שמש משיח צדקנו. עכ"ל.

ב: מדה"ר ד"ה איזהו) וז"ל. 'מפני שבשמוזכיר גאולת מצרים ומתפלל מיד, הוא מראה שבטח בה' בתפילה כיוון שמבקש ממנו צרכיו, שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום. ומוסיף ה'רבינו יונה', וכן נראה ב'שמות רבה' (כג ב) שאומר שכשראו ישראל הניסים והנפלאות שעשה עמהם הבורא שלא כטבעו של עולם בטחו בו. ועל זה נאמר (יד לא) 'וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' וגו'', וכיוון שמוזכר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה' והצילים ומתפלל מיד, נמצא שגם הוא בוטח בו, שיענה אותו כמו שענה לישראל בעבור שבטחו בו, ומפני זה מוזכר אותה הגאולה ומתפלל מיד, והביטחון הוא עיקר היראה והאמונה, ולפיכך זוכה בסיבתו לחיי העולם הבא, עכ"ל. נמצינו למדים מדבריו, שעל ידי הזכרת הניסים והנפלאות שהיו ביציאת מצרים תרבה אמונת האדם ובטחונו בה', וממילא תתווסף אמונתו שבוודאי אף אותו יושיע הקב"ה, וכשמתפלל מתוך אמונה זו ודאי יענהו ה', ויושיענו בכל טוב שבעולם'.

וקשה, ולמול מי יצעק אם לא אל ה' אלוקיו, ובפרט בעת צרה כדכתיב (יונה ג ג) 'קראתי מצרה לי... ומבאר האוה"ח שהרי באותה שעה היו ישראל נתונים בדין 'מה אלו אף אלו' (שמו"ר פכ"א), והוצרכו ל'רחמים' מרובים. ואף שרצה הקב"ה לזכות את ישראל בדינם, להתנהג עמהם במידת הרחמים ולעשות להם נס ופלא, אבל, לא הייתה להם כל זכות ומצוה לעורר עי"ז רחמים על עצמם. ע"כ אמר למשה מה תצעק אלי, אין הדבר תלוי בידי, כיון שמידת הדין מונעת אחרי שאינם ראויים לנס. ומה תעשה - דבר אל בני ישראל - שיתעצמו באמונה בכל לבם, ויסעו אל הים קודם שיחלק - על סמך הבטחון שיעשה להם נס, ובאמצעות זה תתגבר עליהם מידת הרחמים... כי גדול הבטחון והאמונה הלז להכריעם לטובה, ותמצא שכן היה.

וכבר מצינו כן בתורתן של 'ראשונים', דאיתא בגמ' (ברכות ד:) 'איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפילה', ומבאר 'רבינו יונה' בשם רבו (ברכות

וכה מסופר על הרה"ק מלעכוויטש זי"ע, 'מעשה והביאו אל מעונו בלכוביץ' יהודי מתושבי הכפרים הסמוכים שנשברה רגלו באופן קשה, ציוה מרן ז"ל שיכניסוהו אליו בין מנחה למעריב וישכיבוהו על גבי מיטה שניצבה בחדרו. עשו כדבריו ונכנס הוא ז"ל אל החולה ואמר לו, אמור אחרי 'אתה גיבור לעולם ה' מחיה מתים וכו' סומך נופלים ורופא חולים וכו' עד ברכת מחיה המתים, אח"כ שאל אותו אתה מאמין בכל זה, והשיב החולה הן, אך מרן ז"ל גער בו 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני', אמור שנית אתה גיבור וכו', ושאל אותו שנית אתה מאמין והשיב החולה הן, אך מרן ז"ל גער בו כבתחילה, וחזר איתנו פעם שלישית עד שהחולה צעק בכל כוחו אני מאמין בכל זה, אני מאמין. מיד ציוה עליו שירד מן המיטה והנה רגלו בריאה כמאז ומקדם, אך כדי שלא יתפרסם הדבר אמר מרן ז"ל שישאווהו לאכסניא ושם ישכב עוד יממה, ואמרו ששכיבתו ביום זה הייתה קשה על החולה ביותר אחרי שכבר הבריא לחלוטין' (הובא בתורת אבות, מעשי אבות נה).

ו. מעשה שהיה ביהודי ששמו ר' ישראל ניסנשטרוק שהיה דר בבריסק, הלה עשיר גדול היה מלפנים, על שולחנו התאחדו תורה וגדולה, עד שנתהפך עליו הגלגל ואיבד את כל כספו, והוזקק לכמה אלפי רובל בכדי לפרוע חובותיו, לקנות סחורה שיוכל לשאת ולתת בה ועל ידי זה לשוב לאיטו למעמדו הראשון, חיפש מי שיקיים מצוות 'אם כסף תלווה את עמי ולא מצא, בליט ברירה יצא לדרכו לעבר העיר לאנדאן שם מדור הבארון המפורסם ר' אנשיל ראטשילד ז"ל, לבקש מעמו הלוואה גדולה. אלא שאף הוצאות הנסיעה שארכה כשלוש חדשים לא היו לו, לכן מכר מחפצי ביתו, והכסף שקיבל חילק לחצאין, מחצה לקח עמו להוצאות הדרך ומחצה השאיר ביד בני ביתו עבור לחם לאכול, עד שיחזור ויהיו מעות בידו.

לאחר שלושת ירחים דרכו רגליו על אדמת לאנדאן, החיש ר' ישראל את צעדיו לביתו של הבארון ראטשילד, אך הנה מיד חשכו עיניו, בראותו עשרות ומאות 'משולחים' עומדים ב'היכל' טרקלינו של הבארון, וכולם עוברים כבני מרון אצל פקידי הבית, והם מעניקים לכל העוברים חצי זהוב ולכל היותר זהוב שלם, והרהר לעצמו וכי מה אעשה עם זהוב יחיד ובודד כשהנני נצרך לג' אלפי זהובים לכל הפחות להעמיד עצמי על מעמד ראוי, ולא הרגיש שעניניו מביעים את רחשי לבו ודמעות רותחות ניגרות מהם (כמאמר החכם 'העיניים חלון הלב'), הפקידים הממונים על חלוקת הצדקה הבחינו מרחוק בכל אשר נעשה בירכתי ההיכל, שאיש נכבד והדור פנים מבכה מרה את גורלו, מיהרו לגשת אליו, ואמרו לו אנן שכירי הבארון הננו, ואיננו רשאים לתת יותר מזהוב אחד לכל אחד, אמנם זאת

באר הפרשה - פרשת בשלה

ביאור נפלא מבאר הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימנוב זי"ע (אילנא דהיי ד"ה ויאמר ה') על הפסוק בפרשתן (טו ד) 'ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם לא'. וז"ל. וב'ספר הישר' לרבינו תם כתב שיעקר מכל המידות טובות הוא האמונה והביטחון, היינו שיאמין באמונה שלימה שהבורא יתב"ש הוא המנהיג ומשגיח בכל עת ורגע, ונותן לכל אחד די מחסורו, ואין שום אדם יכול לגעת במה שמוכן לחבירו אפילו במלוא נימא. ועי"ז יבוא לבטחון, שלבו יהיה נבון ובטוח בה' שכל המוכן לו מהש"ת יבוא לידו ממילא בלי שום טורח" ולא יבלה ימיו בטרדות והבלים להרבות הון ולהעשיר, כי הוא מאמין ומובטח שאין ביכולתו כלום, רק מה שקצוב לו מן השמים כן יהיה, לא פחות ולא יותר.

ואיתא מהרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע בפרשתן על הפסוק (טו א) 'אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת', וברש"י, על לשון ישיר שהוא לשון עתיד, כלומר שהיו בטוחים שיעשה להם נס, ונחשון שקפיץ לים זה בא לו מחמת שבטח בחסדי השם יתברך ובנפלאותיו, שבוודאי יעשה נס לבניו רחומיו, לכן לא חשש מלקפוץ לתוך הים. והאמין שבנ"י ישירו את השירה הזאת, וכדברי רש"י על הפסוק (טו ב) 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאן - מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה יעשה להם ניסים והוציאו תופים ממצרים' [וכן הוא גם ברש"י על הפסוק (תהלים קיד ב) 'היתה יהודה לקדשו' כו', שמרוב בטחונם ירד נחשון לתוך הים קודם הבקיעה], ולזאת כיוון רש"י בפסוק 'מה תצעק אלי, כדאי האמונה שהאמינו בי'. נמצינו למדים שכל אותו הנס בזכות האמונה בא להם'.

ניעצך, בוא הנה שנית בערב שבת קודש בחצות היום, בשעה זאת נכנס לכאן הבארוך לבדוק את הרשימות של כספי הצדקה, תגלה לו מצפוני לבך, ואולי תשא חן וחסד לפניו, וימלא משאלות ליבך.

ויהי ביום השישי הופיע רבי ישראל בשעה הנקובה, ומצא חן בעיני הבארוך, והזמינו לסעוד על שולחנו את סעודות השב"ק. במשך כל הסעודות ישב ר' ישראל על שולחן מלכים תיבל את הסעודות באמרות טהורות, דברי תורה וחכמה המשמחים לב שומעיהם, הבארוך שנהנה ממנו מאד אמר לו בעצם יום השבת סור נא אלי מיד בצאת השבת, כי דבר לי אליך, במוצאי מנוחה ישבו יחדיו הבארוך ור' ישראל, ור' ישראל החל לספר לו על עברו, שעד עתה היה בעצמו עשיר גדול, ועתה נהפך ל'יורד', וזקוק הוא בדחיפות להלוואה של כמה אלפי רובל. כשמוע הברון את דברי היהודי, פנה אליו ואמר לו, אמור נא כמה היה שווי כל נכסיך בזמנים הטובים ביותר, חישב היהודי ומצא שבזמנים הטובים עלה ערך שווי עשרת אלפים רובל, נכנס הבארוך אל החדר השני... יצא ונתן לו במתנה גמורה סכום אדיר של עשרת אלפי רובל, גם רשם את שמו על גבי הנייר 'בארוך אנשיל ראטשילד' ומקום מגוריו בלאנדאן, ר' ישראל שהשתומם למראה סכום אדיר זה שלא חלם עליו כלל, פתח פיו בהלל ושיבח את הנדיבות הרבה, אך הוסיף ותמה בפני הבארוך לשם מה כתבם לי קלף עם האדרעס (כתובת) שלכם, וכי זקוקים אתם שאדע את מקום המגורים בכדי שאשלח לכם מכתב תודה...

ענהו הבארוך, הנה רואה אני שה'שלימזל' (ביש מזל) רודף אחריו... ומחמתו נעשית יורד, ומי יודע אם עתה כשקבלת ממני סכום גדול כזה לא תשוב להפסידו, על כן נתתי לפניך את כתובת מגורי, שלא תצטרך לשוב להיטלטל בדרך שלושת חדשים נוספים, אלא תשלח את בקשתך דרך הדואר, וכיוון שכבר בידעי ומכירי עסקינן אשלח לך שוב עשרת אלפים רובל.

עפ"י עובדא זו יתבאר לנו ביאור נפלא בכתוב (תהלים קיא ד) 'זכר עשה לנפלאותיו, חנון ורחום ה', דלכאורה צ"ב, מה ענין 'זכר' עשה לנפלאותיו למה שהוא חנון ורחום, ועפ"י האמור יבואר היטב, כי הקב"ה אומר לבניו רחומיו, זכרו נא את הנפלאות אותם עשיתי עמכם בימי צאתכם מארץ מצרים, וכאשר תמצאו עצמכם בעת צרה ח"ו - היזכרו באדרעס (הכתובת) אשר יש לפנות לשם בעת צרה, התפללו אלי, ויתעורר בי הרצון לשוב להטיב לכם בניסים ונפלאות. וזהו שאמר הכתוב זכר עשה לנפלאותיו שיזכרו את כל ניסיו, כי חנון ורחום ה', וברצונו לשוב תמיד להטיב לנו, וזה ייעשה על ידי שנזכור יציאת מצרים ונאמר לפניו שירה חדשה.

ז. וכך פירש הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל בלשון הכתוב (יד יט) 'ויסע מלאך האלוקים וגו' וילך מאחריהם', וז"ל, 'הים ייסוג לא מפני מלאך האלוקים אלא מפני בני אנוש השמים מבטחם' בה'.

ח. איתא ב'רבינו בחיי' (טו ד) דלכן הוריד הקב"ה לבני ישראל את המן בשכבם על מיטתם מבעוד ליל, והיו משכימים ומוצאים מזונותיהם מוכנים בלא כל טורח, ללמדם כי ההולך בדרכי ה' ימצא את מזונותיו ללא כל טרחה ויגיעה.

באר הפרשה - פרשת בשלה

ה

בהמשך דבריו כתב הרה"ק מרימנוב, ואחר שיהא רעין דלא מתפרשין עי"ז יבוא בנקל לקיים מצוות מושרש בלבו האמונה והבטחון שהם תרי 'ואהבת לרעך כמוך', כי כל מה שיראה אצל חבירו

ובזה מבאר הכתוב (תהלים קכז ב) שווא לכם - לכל אלו המדמים לנפשם כי מזונם ופרנסתם תלויים בידם, ולכן הם משכימי קום מאחרי שבת ועמלים עד הערב ואף עד חצות ליל, לאגור את הממון לקנות את אכלם, כי הלא כן יתן לידידו - ידידי ה' המאמינים בו, בעת השינה - ללא עמל וטורח לריק, ואין האדם עושה כי אם את הפעולות אשר הבורא ציווהו עשות - כחובת ההשתדלות.

אבל, אין בכונת הדברים לגרוע מעניין ההשתדלות, שהרי בוודאי היא חוב גמור, אלא שאסור ל'משתדל' לשכוח שההשתדלות היא גזירת שמים, ואין כל שייכות בין עשיית ההשתדלות לבין התוצאה - כמה ממון יבוא לידו, ולעולם לא ירוויח אם יכביר בהשתדלות, ובפרט אם היא על חשבון ה'רוחניות', כקביעת עתים לתורה או תפילה בציבור.

ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למי שברשותו חבית מלאה יין בדופן החבית קבוע ברזא (ברז), הלה שרצה להרבות את יינו, בא והתקין עוד ברזא בצדו האחר של החבית, מתוך דמיון שיתרבה יינו עי"ז... כן ממש הוא האדם המוסיף להתאמץ ב'שעות נוספות' ויגיעה יתרה בעמל הפרנסה, ואינו משכיל שהפרנסה כולה משמים היא קצובה, וכל תוספת השתדלות כמוהו כתוספת הברז בחבית היין.

מאידיך, אין לו לאדם להתעלם לגמרי ממידת ההשתדלות (בפרט כשהיא באה כ'תירוץ' על עצלות וכיו"ב...) וכאותו אדם בירושלים שבין החומות שהיה רעב ללחם ואין בידו אפילו שווה פרוטה לקנות בה אפילו מעט לחם צר ומים לחץ, והיה הלה מסרב לעשות את ההשתדלות המוטלת עליו - לפשוט את ידו או ללכת לאכול בבית התמחוי, עד שנפח את נשמתו מרעבונו, והיו הבריות מרננים ואומרים 'הרי זה מת ממצוקת הרעב'. מששמע זאת הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זי"ע השיב ואמר, 'לא הייתה מיתתו מיתת רעב והצמא, אלא מיתת כבוד ובושה... שלא מת אלא מפני שלא היה נאה לו להושיט את ידו ולבקש מעט עזר וסעד'.

וכך ביאר הרה"ק ה'ישא ברכה' ממאדזיץ זי"ע בלשון הכתוב בפרשתן (יז יב) 'ויהי ידיו אמונה', שלכאורה אמונה היא 'בראש' ומה ענין 'ידיים' לאמונה, אלא ללמדנו על חובת האדם להשתדל בידי וביגיעת כפיו ולא יישב בחיבוק ידיים, אלא שיעבוד בידי מתוך אמונה שאין זה אלא השתדלות ותו לא, וכמו שאמרו (בירושלמי, הובא בתוס' שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים - שמאמין בחי העולמים וזורע', והיינו שמתוך אמונתו בהקב"ה הרי הוא זורע ומקיים חובת ההשתדלות, אך 'ידיו אמונה', שמאמין כי אין 'הידיים' מביאים את הפרנסה, אלא שהם הדרך שעל ידה יצוה הקב"ה את ברכתו, וכדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה'.

כיוצא בדבר אמר גם ה'חפץ חיים' (פרשת בשלח עה"ת בהערות), מדוע קרע הקב"ה את הים רק לאחר שנכנסו ישראל לתוכו, אלא שרצה ללמדנו לדורות עולם שצריך לעשות השתדלות, לקפוץ אל תוך הים.. ולא לילך בטל בטענת אמונה כי הקב"ה יכול 'לקרוע את הים' אף מבלי שאעשה כלום...

אמנם לאיך גיטא, פשיטא ש'השתדלות' זו להיכנס לים לא הועילה ולא מידי, אלא שעל האדם לעשות את ההשתדלות, ואז ישפיע הקב"ה את ברכתו בלא שום שייכות אל עשיית האדם, וכל ההשתדלות אינה אלא בגזירת מלך.

ט. הנה מדרך העולם, כאשר ישאל איש לרעהו אם מאמין בחי העולמים ישיב לו - מדוע תחשדני והרי על כולנו אמרו חז"ל (שבת טז.) 'ישראל מאמינים בני מאמינים'. אך אם ישאלוהו האם נפשו שלוהו ובטוחה שהבורא ימציא לו כל הצטרכויותיו, יענהו האיש בשפה רפה הלוואי שאזכה לבוא למידה זו. והאמת שאדם זה סותר את עצמו, כי האמונה והביטחון תלויים זה בזה, שהמאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש מנהיג לכל הברואים הריהו 'בטוח' בו שיספק לו צרכיו, ואם אינו בוטח באמת ובתמים נראה שחסר ביסוד האמונה.

י. בפרשתן (טז טז), 'ויותרו אנשים ממנו עד בקר', וברש"י, 'דתן ואבירם', והנה נאמר לעיל (ב יג) 'וירא שני אנשים עברים נצים', ופירש רש"י, 'דתן ואבירם, הם שהותירו מן המן', ולכאורה קשה, מדוע נקט רש"י דייקא את דוגמת 'רשעותם' שהם הותירו את המן, ולא נקט שהם המרידו את בני ישראל במחלוקת קרח, ויש לומר, דרש"י השווה שני ענינים אלו זה לזה, כי אכן אלו האנשים ש'הותירו מן המן' - מתוך דאגת המחר, מה יהיה, ממה נתפרנס, וכלומר שיש להם מחסור באמונה שהפרנסה מן השמים, והם סבורים שהאדם משיג לעצמו בעבודתו ובהשתדלותו, ולכן תמיד דואג מה יהיה למחר, וגם מתמלא רוגז על אחרים ובא לידי דין ודברים על ש'גוזלים' ממנו את פרנסתו,

באר הפרשה - פרשת בשלח

הוא הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים ובוודאי לא יששנו, אלא יכלכל כל איש כפי צרכו". שמא תאמר, לא נאמרו דברים הללו אלא למי שעובד את ה' בכל לבבו שהוא זכאי ל'ירידת המן' והשפעת הפרנסה, אבל אחד שכמוני ודאי אינו בכלל הכי... אך שמע נא לדברי ה'משך חכמה' (ד"ה למען) המבאר כי בא הכתוב להוציא ממחשבה זו, ועל כך נאמר (טו לב) 'למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם מארץ מצרים, וז"ל, בא וראה אימתי האכיל את המן לישראל האם לאחר קבלת התורה וקיומה, הלא תיבך בהוציאי אתכם מארץ מצרים האכלתי אתכם את המן. עכ"ל. וכלומר שבאותה שעה עדיין לא קיבלו ישראל את התורה ועדיין לא היו 'צדיקים גמורים', ולהם ניתן המן, וציווה הקב"ה להניח משמרת לדורותיכם - למען נדע שגם אותו הדור זכו להשפעת הפרנסה מבח האמונה.

זהנה במדרש אמרו (תנחומא, בשלח) 'כל מי שיש לו מאכל היום ואומר מה אוכל למחר, הרי זה מקטני אמנה' ובפשטות הכוונה שחסרון אמונתו ניכר בעצם דאגתו 'מה יאכל למחר'". אך בעלי אמנה דקדקו לומר, שחסרון אמונתו אינו דייקא בדאגת המחר, אלא בכך שהוא מרגיש שיש לו היום, כי אם הייתה אמונתו שלימה, היה מבין שאין לו משלו ולא כלום,

לא יקנא בו, ואפילו יעשה לו חברו איזה השגת גבול, כגון אם הוא הנווני וחברו יעשה ג"כ חנות מאותו מסחר אצלו לא ירע לבבו עליו כלל, כי יהיה נשרש באמת בלבבו שאין זה חלקו, ומה שקצוב לו מן השמים - עליו אין לחוסף וממנו אין לגרוע... ולכך אמר השי"ת 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' - פירוש, הנני בעל היכולת להמטיר לכם לחם ב'פעם אחת' שיספיק לכם לימים רבים, ואעפ"כ אינני נותן לכם רק על פעם אחת 'ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו' - כדי לקבוע בלבם מידת האמונה והביטחון, למען ידעו שמי שברא יומו ברא פרנסתו. וזהו שאמר 'למען אנסנו', פירוש, (לנסותם) אם ישימו לב להבין שהחריצות בעניני עולם הזה לא תועיל לו כלום כמו שנאמר (שם יח) 'וימורו בעומר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר', אזי ממילא ילך בתורתו - גם יראתם ועבודתם תהיה שלימה, ויקיימו כל התורה. וזהו שאמר (תהלים קט פו) 'כל מצוותיך אמונה' שמי שיש לו אמונה וודאי יקיים את כל המצוות כתיקונם, כי האמונה היא אות גדול על קיום התורה, עכ"ל.

הנני ממטיר - שפע הפרנסה לכל בריה שבעולם

בפרשתן (טו ד), 'ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים', אתה הראית לדעת שכל הצטרכויותיו ופרנסתו של אדם בידי שמים הם, והקב"ה

ומהאי טעמא הם הם שני אנשים עברים נצים, הרימו ידים והכו זה את זה, כי כל אחד מהם נדמה לו שהשני לוקח ממנו, וללמדנו, שזו תכלית האדם - לדעת שהכל מהקב"ה, אז תשלו רוחו של האדם, ויפסוק מלדאוג על יום המחרת, וגם לא יבוא לידי מריבות עם אחרים, בהכרה שאין ביד בן אנוש לקחת ממנו אפילו שוה פרוטה אם לא נגזר כן מלמעלה.

יא. איתא מהרה"ק ה'נועם אלימלך' ז"ע (ד"ה ויאמר) הנה כתיב 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו', שאמר הקב"ה למשה, הנני מוכן להיות ממטיר לכם לחם ולהשפיע פרנסה מן השמים, אך מאחר שיצא העם ולקטו, ר"ל שהמה מחוסרים בטחון ויצאו מגדר נכון, על כן ולקטו דבר יום ביומו, שצריך לצאת לפרנסתו מדי יום, וז"ל, 'שהשי"ת אומר מה שאתם אומרים שצריכים לפרנסה אני תמיד בכל עת מוכן ומזומן לפרנס ולתת לכל איש מידי יום ביומו פרנסתו בשמים. ויצא העם ולקטו וכו', פירוש אך כשאדם הוא מחוסר הבטחון ויוצא מגדר הנכון והראויה לבטוח בה, לכן ולקטו דבר יום ביומו - צריך להתחדש אליו הלקיטה מחדש, כי אם היה בוטח בלב נאמן היתה פרנסתו מזומנת לו שלא בצער ועבדות כלל, כי אם כמטר הזה ההולך שלא ביגיעה. עכ"ל.

יב. ביאור נפלא ביאר בה ה'רבינו בחיי' בפרשתן (טז ד, ד"ה ויצא העם), וז"ל. 'כי האומר כן (בדאגתו, מה יאכל למחר) מראה בעצמו שאין בטחונו אלא במה שרואה תחת ידו, ועל כן הוא מקטני אמנה, לפי שעיקר האמונה להאמין מה שאין אדם רואה שיתלה בטחונו בבעל הרחמים שבראו ואת יומו שירחם עליו ויתן לו פרנסתו'.

וכן כתב הנצי"ב ב'העמק דבר' על הפסוק בפרשת עקב (דברים ח א) 'ויענך וירעבך ויאכלך את המן... למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', ומבאר, שהרגיל הקב"ה את ישראל בעיניו זה, שהולכים ארבעים שנה במדבר באופן שלא ראו לעיניהם מהו מקור פרנסתם, ורק נתן להם את המן, ללמדם

באר הפרשה - פרשת בשלה

ז

ואף בזה היום אין לו לחם לאכול, אלא כל מזונו בא לו מידי שמים, וא"כ מה לי היום ומה לי למחר"ג.

לדורות עולם, שהרי יהיו כמה עתים שלא תהיה שום תקוה להשיג לחם, וח"ו יאבדו בני ישראל כל תקוה לחיות על הארץ ויטיאשו לגמרי, לזה הקדים הקב"ה ליתן להם כח ועצמה שידעו שהם מתפרנסים ממוצא דבר ה', ואין פרנסתם תלויה כלל במעשי ידיהם, ומסיים שם הנצי"ב, וזהו תועלת נפלא בימי הגלות.

יג. מתאמרא משם הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע שחמשה עשר בשבט הוא 'ראש השנה לאילן' (ר"ה ב.), כי אז הוא זמן ה'חנטה' בפירות האילן (שהפירות מתחילין לצמוח), ויש לחשוש שמא יבוא בעל העץ לידי התפארות לאמר, הנה כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, ע"י עבודתי ויגיעתי בשדה גדלים הפירות, על כן נקבע יום זה לראש השנה, להזכיר לו לאדם את 'ראש השנה' שאז כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון והכל נקבע ונקצב להם בו ביום, וכל מעשה ידיו אינם אלא השתדלות גרידא, אך חס מלומר שהם המביאים לו את השפע.

ובאופן אחר אומרים לו לאדם, בחמשה עשר בשבט הוא ר"ה לאילן, שבזמן החנטה לא יתפאר לומר כי תלוי במעשיו אלא יזכור את הראש השנה לאילן - שכבר נקבע כל העובר על האילנות בעצרת שאז נידונים על פירות האילן (ר"ה טז.).

ויש להסמיק דברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ספר הזכות, שלח בדיבור הראשון) המבאר את דברי התוס' (שבת לא. ד"ה אמונת) 'אמונת זה סדר זרעים - שמאמין בחי עולמים וזרע'. ולכאורה צ"ב, דבפשטות נראה דאדרבה זה שאינו עוסק בעבודת השדה מאמין הוא יותר מהעוסק, אלא מבאר ה'חי' הרי"ם, שיותר נחשב כמאמין מי שעוסק ביגיע כפו לצורך פרנסתו, ובכל זאת מכיר ויודע באמונה שלימה שלא עבודתו ויגיע כפיו מביאה לו את טרפו וטרף ביתו, וכן בשעת נתינת הזרע באדמה מאמין ויודע שלא נתינת הזרע באדמה גורמת לצמיחת הזרעים, אלא 'מאמין הוא בחי עולמים' ותולה עצמו בחסדי השי"ת, שהוא המצמיח את הזרע, והוא הזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ולכן רמזו 'אמונת - זה סדר זרעים' (שבת לא.) שדייקא בזמן ההשתדלות והזריעה נחשב האדם 'מאמין' אם עדיין הוא סמוך ותלוי בה' ולא במעשי ידיו.

הנה אמרו חז"ל 'קשין מזונותיו... זיווגו... כקריעת ים סוף' (פסחים קיח.), וידועה הקושיא וכי יש דבר קשה לפניו יתברך, ומבאר הרה"ק ה'גנזי ישראל' (טשורטקוב) זי"ע (על הפסוק 'או ישיר', תרע"ד) כי רצון הבוא יתב"ש שנשים בטחונונו בו, ונאמין שהוא הזן והמפרנס וחלילה לנו מלחשוב או לומר 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', והנה בקריעת ים סוף היה ים מלפניהם ומצרים מלאחריהם ולא ידעו לשית עצה בנפשם אנה יפנו לעזרה אלא שמו עיניהם לשמים והאמינו בה', ואם כי קשה היה מפני הקטרוג בזכות האמונה נושעו, כן גם בפרנסה - יבין שאי לו לסדר פרנסתו בעצמו, ורק בזכות האמונה יתפרנס בכבוד וברוח, ואז אף אם כביכול קשה לפרנסו מחמת קטרוג וכיו"ב יעשה הקב"ה עמו נס כמו שעשה בקריעת ים סוף. וזה נראה כוונתם במה שאמרו (שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים' כי טבע שקבע ה' בזריעת השדות שלא יצמחו ויעשו פרי תבואה טרם נרקב הגרעין, כן הוא באמונה - כל עוד שיש בקרב לבו איזה 'גרעין' של תקווה במעשי ידיו בעצמו, כל זמן שאדם ישית עצות בנפשו אז לא יושע בה' תשועת עולמים, וזהו הקשר שבין אמונה לסדר זרעים - כי בשניהם תבוא הצמיחה רק לאחר שיכיר כי בעצמו איננו שווה מאומה, רק בכח הקב"ה אז יצליח.

גם נרמז ענין זה בפרשתן (יד טו) 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', וכמו שאמר הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע (הובא בשפתי צדיק פסח עו) במאמר חז"ל (פסחים קיח.) 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', כי ב'קריעת הים' אמר הקב"ה למשה 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', ומבואר ברמב"ן (שם) שהיו כמה כיתות בין בני ישראל שהציעו 'עצות טובות' כדת מה לעשות באותה שעה, יש מהם שאמרו להילחם עם המצרים, ואחרים אמרו לחזור למצרים, עוד כת אמרה להיכנע תחתיהם עי"ש, ולכן אמר להם קוב"ה ויסעו - עזבו נא כל תחבולות ועצות אשר בידכם והשליכו יהבכם רק על הבורא יתב"ש, ואנכי אעשה עמכם ניסים ונפלאות - שיקרע הים, והוא נס חדש שלא היה לעולמים עד היום. כעין זה נמי ב'פרנסתו של אדם', כאשר יפסיק האדם לתת עצות כביכול לבורא יתב"ש (ומדובר אף במי שמאמין כי מפתח הפרנסה ביד ה') - הנה אעשה עסק (ביזנעס) פלוני ומשם יתן לי השי"ת כך וכך מעות, ומעסק אחר יתן לי כך וכך... אין לו אלא להשתדל' ולישא עיניו למרום בתפילה שיצליח ה' דרכו, אז יראה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, ויקבל שפע רב מידו הרחבה הפתוחה והמלאה.

מעשה נפלא הביא הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע (שפע חיים תשמ"ג בפרשתן), וז"ל, פעם דרש הגה"ק ר"ח וויטאל זי"ע שכל אדם אשר ישים ה' מבטחו יזמין לו השי"ת כל צרכיו, אפי' שלא יעשה כל פעולה והשתדלות, בין שומעי

באר הפרשה - פרשת בשלה

נפסק ב'שולחן ערוך' (א ה) 'טוב לומר (בכל יום) פרשת העקידה ופרשת המן' י, וכתב הרבינו בחיי' (טז) זקבלה ביד חכמים, כי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יבוא לעולם לידי חסרון מזונות. אף ב'תשב"ץ' (רנ"ז) כתב בשם הירושלמי כל האומר פרשת המן בכל יום מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו, והוסיף

ה'תשב"ץ' - ואני ערב', והיינו שיזכור תמיד לאן עליו לפנות בבוא עליו מחסור בפרנסה וכדו' טו.

והטעם, כדכתב המ"ז (סק"ד) שהוא כדי שיאמין האדם שכל מזונותיו באים בהשגחה מלעילא טו. הוסיף ה'משנה ברורה' (סק"ג) להורות שריבוי ההשתדלות לא יעיל מאומה (ורק על ידי ה'תפילה' בכותו לשנות הנגור'). וכך

לקחו היה יהודי פשוט ותמים שהדברים נכנסו ללבו עד שקבל ע"ע מתוך אמונה תמימה שלא לעסוק יותר במסחר אלא לעסוק בתורה"ק, הגויים שבאו לחנותו כהרגלם לעגו עליו לראותו לומד והשתוממו לשמוע שהפסיק לסחור אלא בוטח בה', אחרי כמה ימים נכנס לחנותו גוי שהחזיק בידו פרווה (fur) כבדה שקנאה בסכום מועט ורצה למוכרו ליהודי, והלה השיבו שהפסיק לסחור, גער בו הגוי, הניח הפרווה, ואמר הנני משאיר פרווה זאת בידך ולכשיזדמן לך תשלם לי תמורתו, כי קשה עלי המשא של הפרווה הכבידה. משיצא הגוי מהחנות והיהודי רצה להניח הפרווה, נקרעה הפרווה ונפלו מבין הקרעים דינרי זהב רבים ויהי לפלא... לאותו יהודי היה שכן שראה שאכן נתקיים בשכנו מה שהבטיח ר' חיים וויטאל בדרשתו, אמר בלבבו שגם הוא יחדל מלהתעסק לפרנסתו, וכך יזכה גם הוא לפרווה עם זהובים, ולא זכה... כעבור כמה שבועות הלך האיש לשאול את ר"ח וויטאל לפשר הדבר במה נשתנה הוא מחברו, השיבו מהר"ח, חברך בטח בה' מבלי שיעלה על דעתו איך ישפיעו לו וסמך על הקב"ה, משא"כ אתה הרי ציפית לפרווה וכאשר האדם יש לו עצות בנפשו אינו זוכה לישועת ה'.

יד. וידועה הסגולה - מהרה"ק הרמ"מ מרימינוב זי"ע, לקרוא את 'פרשת המן' ביום השלישי של פרשת בשלה. כן ידוע שהרה"ק מרימינוב דרש בקדשו במשך כ"ב שנה ב'פרשת המן' מידי שבת בשבתו, בכדי להשפיע בזה שפע פרנסה על עם בני ישראל.

כתב ב'חידושי הרי"ם' - ר"ח ניסן תרי"ב, עלה בליבי מחשבה שיזכני השי"ת לחדש בכל יום ויום דבר ב'פרשת המן', וממילא הפרנסה שיזמין לי השי"ת מהתורה הקדושה, כמו"ש חז"ל (בר"ר צ"ג) 'פרנסה בכל יום' - שנא' (בראשית מח טו) 'הרועה אותי מעודי עד היום הזה'.

טו. אמנם פשוט, שלא די באמירה בפיו 'פרשת המן', אלא יתבונן בפנימיות הדברים, שכל פרנסתו והצטרכויותיו יגיעו אליו מן השמים בהשגחה פרטית.

פעם שאל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, אמרו חז"ל (יומא עה.) שכל אחד ואחד טעם באכילת המן את הטעם שעלה ברצונו, הגידו נא לי איזה טעם הרגיש מי שלא חשב מאומה בעת אכילתו, הוא מותיב לה והוא מפרק לה - מי שאינו מתבונן אין לו כל טעם כלל... (עיי' בית השואבה לר"ש שוואב, עמ' 151).

טז. והאמונה תביא לו את הישועה, כמו שפירשו את הפסוק 'עומר לגולגולת' (שמות טז טז) עומר - הפרנסה תבוא לאדם לגולגולת - כמידת האמונה שיש בראשו של האדם, כי כגודל אמונתו כך שפע פרנסתו.

הכלל הראשון באמונה, שידע האדם שאינו צריך להבין את כל הנעשה בעולם. כדמרגלא בפומיה דהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע לבאר בדרך צחות בלשון הפסוק בפרשתו (יז ד) 'עוד מעט וסקלוני', שפירושו לסקול באבנים - ובשפת האידיש באשטיינערן, ולדידן ייאמר - עוד מעט - וסקלוני, 'וועסטו פארשטיין', אבל עתה אין ביכלתך להבין (כי לתיבת פארשטיין יש משמעות כפולה, מלשון אבנים הסוקלים וגם לשון הבנה, ולשון נופל על לשון).

יז. מעשה באברך אחד שבאחת הלילות הודיעוהו מבית הרופא שלמחרת היום עליו להתייצב לקבל איזה טיפול רפואי, שווי הטיפול עולה לחמש מאות שקל כסף. חשכו עיניו של האברך, כי לרש אין כל בלתי אם גוויתנו ואף לא אדמותינו... לאידך, לא היה שייך לדחות את הטיפול מאחר שיסוריו היו קשים מנשוא. לעת ערב אמר לבני ביתו, אלך להתפלל תפילת ערבית, בה אבקש רחמים לאבינו שבשמים... משחזר מתפילתו קבלו בני הבית את פניו בשמחה ובצהלה, והראו לו שנמצאו בבית 500 שקל והינם מוכנים עבורו לרופא למחרת היום. ומעשה שהיה כך היה, משיצא לתפילת ערבית, החליטו בני הבית, אם המצב ירוד כל כך, הבה לכל הפחות נסדר את הבית, ובתוך ה'סדר' הגיעו לאיזה סדין ישן שמזה עידן ועידנים לא נגעה בו יד אדם, ומבין כפלו נפלו המעות. ונתברר הדבר שאותו סדין היה משמש להם כ'מסתור' למתנות נדונייתם. וכל המעות שהיו שם כבר באו לשימוש, רק מעות אלו

היה במן 'המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר' ית, ההשתדלות לא יתן לו ולא יוסיף לו מאומה, ולא יתרבו וסוף דבר העלה כל אחד בידו 'עומר לגולגולת' כמו מוונותיו עבור זה י, ולא ידך אף אם לא ירבה בהשתדלות שנקצב לו מן השמים. ומוזה ילמד האדם שריבוי ישלים לו הבורא מוונותיו כפי הנקצב לוי.

נשאר שם מבלי משים. אברך זה מפרסם דבר המעשה, באמרו, הראוני מן השמים כי המעות כבר היו מוכנים עבורי מבעוד מועד... אלא שהוצרכתי לתפילה ובזה פקח ה' את עיני לראות את המעות...

יח. מנהג ישראל תורה לתת מזון לעופות בשבת שירה, יש שרמזו במנהג זה, כי מדרך אכילת הציפור שבגשתו אל המאכל הריהו מכופף את ראשו, מכניס המאכל ומיד מרים את ראשו כלפי מעלה, שוב מרכין ראשו וחוזר ומעלהו וחוזר חלילה. ללמדנו, שבענייני פרנסה אף שעלינו 'להשתדל', מכל מקום נזכור תמיד להרים תיכף ראשינו ועינינו למרום, לדעת שסוף דבר הקב"ה הוא הממציא לנו הפרנסה.

באופן אחר פירש הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (סוף פרשתו), כי השור והחמור במיעוט דעתם חושבים כי מזונם בא אליהם בדין, שהרי הם עמלים עבור בעליהם בעבודת שדה וכרם, משא"כ העופות אינן מועילות כלום לבעליהם, ויודעים שאין מקבלים מזונם אלא בטוב לב בעליהם. להורות לן, שנאמין שאין הפרנסה באה לנו כי אם ב'חסדי' הבורא עלינו, כאותם העופות המקבלים מזונם בחסד מטוב הבעלים.

ובתחילת הפרשה כתב (אות ג) שטעם המנהג הוא לעורר רחמים משמי מרום, שכשם שאנו נותנים משלנו אף למי שאין אנו מחויבים כי אין מזונותיו עלינו, כן יחוס וירחם הקב"ה עלינו ויפרנס אותנו בכבוד אף אם אין אנו ראויים. וז"ל. נודע דברי הזוה"ק (ה"א לא): 'באתערותא דלתתא איתער עובדא מלעילא', היינו לגמול חסד חנם אף עם אותן הבע"ח שאין מזונתן עליך, וזה לעורר רחמים עלינו אף שמצד הדין אין מזונותינו עליך שאין אנו כדאי, אעפ"כ מגודל רחמיק וחסדיך תתן לנו פרנסתנו. עכ"ל. ומעתה נלמד על מידת הרחמים המתעוררת כאשר אחד נותן משלו לחברו במתנת חנם או כאשר מוותר בעבור השני.

כבר דשו בזה הרבה מהפוסקים היאך מותר להאכיל בשבת את הציפורים שאין מזונם עלינו (עיי' מג"א שכ"ד סק"י), יש אומרים שיש להניח את המזון מער"ש, ויש ששולחים את המזון ע"י קטן. הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע העיד (ספר הזכונות תש"ב) ממה ששמע איש מפי איש שה'מהר"ל זי"ע היה נוהג בכל שבת שירה לאסוף את כל ילדי תשב"ר ומלמדיהם לחצר ביהכ"ס, והחל מספר לכל הנוכחים את סיפור קריעת הים, ותיאר בפניהם את כל האותות והמופתים אשר עשה ה' לישראל עמו על הים, גם סיפר שבעת שעברו ישראל את הים ושוררו את השירה הצטרפו העופות לשירת בניי (שמ"ר כא י), וילדי ישראל ליקטו פירות מהאילנות שצמחו בלב ים בדרך נס וחילקו מהם לציפורים המשוררות, ואז לקח לידי קערה עם 'קאש"ע' ונתן למלמדים שיחלקו מזה לילדים והם יניחום לפני הציפורים. ומדבריו למדנו טעם נוסף להנחת המזונות על ידי הקטנים, שהוא להשריש האמונה בזיכרון הניסים שהיו על הים וכדרך שנתנו הילדים על הים את הפירות לעופות.

יט. בפרשתן (טז כט) 'שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי', וביאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (דרך פקודיך מצוות ל"ח כ"ד, חלק המחשבה אות ב) וז"ל, טעם למצוה ורמיזיה הנהוגים בכל עת, הנראה דהנה שבת הוא זכר למעשה בראשית שהשי"ת המציא את העולם יש מאין כרצונו, וכיון שהוא ית' המציא הכל הוא המשגיח והמטריף והמכלכל כרצונו, והאדם לא יוסיף ולא יגרע בהשתדלותו, רק שהשי"ת ציונו בתורתו להתנהג במנהג דרך ארץ להשתדל באיזה השתדלות כנהוג בטבע, אבל אין מן הצורך להרחיק נדוד ולפרוש בימים ובמדברות להמציא פרנסתו וצרכיו כי לא יוסיף בהשתדלותו ומתבטל ע"י מתורתו ועבודתו, ואין מעצור להשי"ת להזמין לו פרנסתו בהשתדלות המועט בביתו ובעירו וכו', הנה לזכר זה ביום הזכרון למעשה בראשית נצטוינו שלא לצאת יותר מג' פרסאות, כי ג' פרסאות נקרא השתדלות מעט, כמו שאמרו רז"ל (סוכה מד:) שלא יהלך אדם בע"ש יותר מג' פרסאות, כי יותר מג' פרסאות הוא השתדלות וטרחה רבה ולא יכין לשבת וכו', ובאת האזהרה הזאת ביום הזכרון למעשה בראשית, להורות לאדם המאמין במעשה בראשית שיאמין אשר מי שברא כל היצור הוא המכין לעורב צידו הוא המשביע לכל חי, והאדם בהשתדלותו לא יוסיף ולא יגרע, והנה חז"ל ברוח קרשם הוסיפו אומץ אזהרה הזאת בביאור שלא יזוז יותר מאלפים אמה שהוא מגרש העיר וגבולה (כנודע מתחומי עיירות הלויים) להורות התבוננות לאדם אשר כל יכול הבורא כל במעשה בראשית להטריף ולזון את האדם בביתו ובעירו, ואין מן הצורך להשתדל בהרחקת נדוד. עכ"ל.

כ. שמעתי מחכם וצדיק אחד, אודות מאמר חז"ל (יומא עה.) שקירוב מקום נפילת המן היה תלוי במעשי האדם וצדקותו, כי לכאורה יש לתמוה מדוע לא שמענו 'תלונות בני ישראל' על כך, וכדרך שאנו שומעים את המתאוננים

אל דאגה - הדאגה מפסידה הפרנסה

לצרכי בני ישראל, ומה ועל מה יש לדאוג ולפחד יותר על חסרון פרנסתו מלדאוג ולפחד יותר על חסרון חיותו. פירוש, כי מדרך העולם לסמוך ולבטוח בה' שעוד יעניק להם שנות חיים, ואינם מהלכים בדאגות למעלה ראש - שמא ימותו למחר, ומדוע על 'מוזנם ופרנסתם' מסוככים המה מלאים דאגות כרימון, עד שממש אי אפשר להביט בפניהם מרוב לחצם זו הדחק בענין הפרנסה, והרי אמרו חז"ל (תענית ח:): 'האי מאן דיהיב חיי יהיב מוזוני'.

בפרשתן (י"א-ג), 'ויחננו ברפידים ואין מים לשתות העם, וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים... ויצמא שם העם למים וילן העם על משה', וצריך ביאור מדוע כפל 'ואין מים לשתות' ושוב 'ויצמא העם', ומבאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם בפרשתן) וז"ל, שהשי"ת משגיח על כל העולם, והכל מאתו יתברך והוא המחיה את כולם ללא הפסק, כן משפיע מוטבו

בעם, מדוע לומדי התורה פטורים וכו', מדוע הרחוקים יותר מיהדות יצטרכו לשוטט יותר אחר פרנסתם, וחידוש אותו חכם, כי באמת כל מחנה ישראל היה מלא ב'מן', ואכן, היהודי שהוא ירא שמים ושמח בחלקו היה נוטל מהמן המזומן בסמוך לביתו, אוכלו ומרגיש בו 'טעם מן'... לעומתו הרחוקים יותר, הרי מידתם של אלו, להתמרמר ולהיות מלאים טענות כרימון, אף בענין המן, לא היו מרוצים במה שנפל בסמוך אליהם, ומצאו בו כל מיני חסרונות... מידי יבש, מידי לח, מלוכלך וכו', ורק כשהרחיקו לכת מעט אז נתרצו במונח לפניהם, וכגודל הריחוק כן גודל טענותיו וחסרון שמחתו במה שיש לו.

כא. ברם, בד בבד עם אמונתו - ואולי דייקא משום כן, יתפלל תמיד על מזונו, כי לגדולתה של התפילה על המזון אין חקר, ובפרט ידועה 'תפילה בציבור' כסגולה לפרנסה, וכן כתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (מאורן של ישראל, אות שני"ח) באגרת הקודש משנת תרס"ז, וז"ל. ולמען לחזק את עמוד העבודה זו תפילה, אזהרתי גם על הסוחרים בפרנסתם, שיעשו חק קבוע לבל לשנות, שיבואו לבית החסידים' (לביהמ"ד) בוקר וערב להתפלל בציבור, ואף אם יצטרך להמתין זמן מה עד שיאספו המנין, ימתין וילמד דבר מה, והנני מבטיחם כי לא יפסידו עי"ז חלילה, אדרבה עוד יתברכו בשפע ברכה, ובזה ירגילו גם בניהם בחוב קדוש הזה לילך ב' פעמים ביום לבית החסידים, והנכנס לחנותו של בושם ריח טוב קולט עמו (עי' מדרש משלי פרשה יג).

אומר היה הרה"ק רבי דוד בידערמאן זי"ע שיש בזה סגולה לפרנסה בהרחבה שלא לחלוץ את התפילין דרשי"י עד לאחר 'עלינו לשבח' שבשחרית עוד סגולה מצינו, בדברי ה'חינוך' (מצווה ת"ל) 'מקובל אני מרבתי ישמרם א-ל, שכל הזהיר בברכת המזון מזונותיו מצויין לו בכבוד כל ימיו'.

כב. בישיבתו הרמה של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למד בחור אחד שישב והמתין לזיווגו כמה שנים אחר שבא לפרקו, פעם שאלו ה'חפץ חיים' אודות מצבו, ענה הבחור שאינו מסכים רק לשידוך שיתחייבו עבורו חמשה שנים 'קעסט' (להיות סמוך) על שולחן חותנו, ולכן 'יושב' הוא... שאלו ה'חפץ חיים', וכי כמה שנים נראה לך שנקצבו ימי חיך, נבהל הבחור למשמע השאלה, ומיהר לענות לכל הפחות 'ימי שנותינו שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה', אם כן - המשיך ה'חפץ חיים' ושאל - מאין תבוא פרנסתך בכל השנים ההם, ענה הבחור ואמר הרי מאמין אנכי בה' אלוקי ובוודאי שהוא יהא בעזרי בענייני פרנסה וכלכלה, אמר לו ה'חפץ חיים', הגע עצמך, אם על חמישים שנה (שאחר ה' שנים הראשונות) הינך מאמין ובוטח שהקב"ה ישלח עזרך מקודש, האיך לא תאמין בו שיזון אותך ויתן לך כדי מחסורך אף בחמש שנים הראשונות לאחר הנישואין.

הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, מידה זו מידת דתן ואבירים היא, שעברו על ציווי הקב"ה והותירו מהמן למחרת, מחשש שמא לא ירד המן למחרת, אף שידעו שעל הימים שלאחר מכן, חייבים הם לסמוך על ה' הנותן לכל בריה ובריה די פרנסתה ולכל גוייה וגוייה די מחסורה... ואפילו הכי דאגו דאגת המחר.

וכבר אמרו למי שאמר 'פרשת המן' ביום ג' בשלח - וכי באמת רצונך לקבל מן השמים מזונך של כל יום ביומו דוגמת המן, או רצונך בכמה מיליאנען (מליונים) בבנק שלך...

מעשה כיו"ב היה בבחור אחד מיישיבת 'כפר חסידים' שפנה אל המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, וגילה את לבו שחושב הוא לעזוב את כותלי הישיבה לעסוק ביגיע כפיים ולהרוויח מעות. שאלו המשגיח מדוע החליט כן, ויען הבחור שהרי בקרוב יזמין לו ה' את זיווגו ויקים בית בישראל, ובעזהשי"ת יולדו לו בנים ובנות והוא צריך

באר הפרשה - פרשת בשלה

יא

ומוסיף ה'חידושי הרי"ם' - ציוה ה' להשאיר מהמן למשמרת לדורות, שיראו הכל שהשי"ת משפיע בלי הפסק ומכין מזון ליראיו, אלא שבזה שהם רודפים אחרי פרנסתם בפקד ובדאגה שלא יחסר לחמם, ואין להם ביטחון בהבורא ב"ה המשגיח האמיתי, הון ומפרנס בריותיו בלי הפסק כלל, אזי עושין פגם בהשפע ומתישין בוחו של מעלה, שיהיה נפסק השפע באמת, וגורמים שיבואו לידי חסרון^ג.

מעות לפרנסם, לכן רוצה הוא לחסוך מעתה מעות... פתח המשגיח ושאלו, ומי הבטיחך שאכן תינשא למז"ט, ענה הבחור ואמר, הלא כל באי עולם נישאים בשעטומ"צ ומה נשתנתי מהם, מאמין אנכי שאף אני אנשא בבוא העת. הוסיף המשגיח, ומי ערב בעדך שתזכה להיפקד בבנים ובנות, ויען הבחור בחרון קל, וכי מקלל אותי המשגיח חלילה, הלא מדרכו של עולם שיש לכל איש זרע בר קיימא ומאמין אנכי שאזכה אף אנכי להיפקד, ועתה הניחה לי לצאת לעבוד ביגיע כפיים בכדי לפרנס את כל אלה. א"ל המשגיח - מתוך דבריך תנוח דעתך ויסתרו דאגותיך, שהרי מאמין אתה שתינשא כדרך כל אדם, גם תיפקד בזש"ק כדרכו של עולם, ורק בדבר אחד אינך מאמין, שיחיש הקב"ה את פרנסתך כפי שזן הוא ומפרנס את כל באי העולם...

וכבר המליצו מדברי המשנה לעניין חשש על החמץ בערבי פסחים (פסחים ט). 'אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום למקום, דאם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר, אין לדבר סוף', והיינו שלדבר שאין לו סוף אין טעם לחשוש אפילו כשמדובר על ענייני חמץ שיש בו איסור כרת, ודומיא דהכי הוא עניין הפרנסה, שהרי 'אין לדבר סוף' - כי אף אם ישיג את מזונו לשבוע זה עדיין אין לו לכל החודש, וכאשר ישיג לכל החודש ולכל השנה עדיין אינו מובטח לשנים הבאות, אם כן 'אין חוששין' לדאוג בעסקי הפרנסה אלא יבטח בשם אלוקיו שיזמין לו מזונו דבר יום ביומו בעתו ובזמנו.

כתב הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע (חורשיי ראה תשמ"ב) וז"ל. הגה"צ רבי ישעיה צבי העלר זצוק"ל אבד"ק פראמפאהל הסמוכה לרודניק היה פקח גדול מלומד במילי דעלמא, וידע את השפה הפולנית מלבד ידיעותו בתורה, כומר העיירה שלא היה לו שיח וענין עם אנשי הכפר הנבערים, היה סר מדי פעם אל ביתו לשוחח אתו, ובשביל טובת יהודי העיירה נאלץ הרב לבלות את זמנו בשיחה אתו. באחד השיחים אמר לו הכומר, העם היהודי הוא 'עם כבד עוון', רבי ישעיה השתומם ושאלו לפשר דבריו, וענה שיש לו ראייה לדבריו, כי כשהיו בני ישראל במדבר ירד להם לחם מן השמים דבר יום ביומו, ואילו בזמננו הם לא זוכים לזה בגין עוונותיהם, אמר לו ר"י שגם היום יורד מן לבני ישראל, וביאר דבריו, בעירנו דרים כמה מאות משפחות נכריות וכמה עשרות משפחות יהודיות, ובתוך מספר משפחות מועטות אלו ישנם כמה בעלי עגלה, כמה חייטים וכמה סנדלרים, (חשוב בעצמך) אפילו אם יצטרכו כל אנשי הכפר לתקן בגדיהם מדי יום לא היו מספיקים לפרנס את כל אותם בעלי המלאכה. וממה איפוא הם מתפרנסים, אין זאת אלא שכל יהודי ניזון בלחם מן השמים, רק שבמדבר היו רק בני ישראל ולא היה שום חשש מירידת מן לעיני כל, אבל כאן כשמתגוררים בין הגויים חוששים שמא יגנבו את המון, לכן עושה לנו השי"ת נס יותר גדול שהמן יורד לכל יהודי ישר לתוך כיסו.

דבריו נאמרו אכן בדרך צחות, אבל כמה נכונים הדברים בתוכנם, קשה מאד להבין איך מתפרנס כל אדם, בפרט כשנתבונן על מצב פרנסתם של אנשי מסחר בינונים שפעם יורד שער היהלומים ופעם שער של עסק אחר... לפי סדרי וכללי המסחר מצויה עיקר הרווחה בימי סוף השבוע ועם כל זה שובתים הסוחרים ביום השבת ובטלים ממלאכה ועסק, ואעפ"כ לא רואים אנשים רעבים ללחם וצמאים למים כפי שהיה בזמן חכמי הש"ס כמו שאמרו (תענית ט): דהו נפיש נפוחי רעב בטבריא מדלית איסר, או כמו בזמן מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ד שממש גוועו ברעב. תהילה לה' כולם חיים בצורה מכובדת ובמלבושים נאים, מי שיתבונן בעמקות יראה בעליל את מעשה אלוקינו שזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כנים, מכין מזון לכל בריותיו אשר ברא... עכ"ל.

כג. וכך כתב הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעפסק זי"ע במכתב קדשו המובא בספה"ק 'פרי הארץ' (מכתב כב, מ"ח אייר תקמ"ז) תשובה כללית על דאגת הפרנסה... הנה ידוע שעיקר האדם הוא המחשבה, וכמו שהחושב דברי טומאה הרי הוא טמא, ומי שמחשבתו נחה על ענייני טהרה הרי הוא טהור וקדוש - הכל לפי החושב, כמו כן החושב מצרותיו ודאגותיו, הרי הוא נעשה 'מקשה אחת של דאגה', ונכנס בתוך תוכם הרבה יותר מכפי שהוא עד עתה, וממילא אינו יכול ליפטר מהם, והנה בני ק"ק בעשינקאוויטץ היו שולחים אלי בכל שנה ושנה מכתב בו הם בוכים ומתאוננים על העניות והדחקות שעלה בגורלם, ורק מחמת צעקתם זאת אינם נושעים, צועקים ואינם נענים,

באר הפרשה - פרשת בשלה

איבדו את דעתם וסבלנותם משום שהרגישו את הצרה הקרובה, וכאשר האדם בא לידי בלבול ומשטוש הדעת מסוכן הוא לאבד לגמרי ח"ו את האמונה בהשי"ת. וזהו שהשיבם מיד משה ואמר (פסוק יג) 'אל תיראו התייצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום', כלומר התייצבו על מקומכם הראשון בהתחזקות בלא בלבול ומשטוש המוחין, זכרו את בוראכם המיטיב לכם עד הנה ועשה לכם ניסים ונפלאות במצרים, וממילא תראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם גם היום^כ.

וימתקו המים - המריחות עצמה מתוקה היא

בפרשתן (טו כג-כה), 'ויבואו מרתה, ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה... ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים'. הנה מסע זה שנסעו בני ישראל כאחד ממ"ב מסעותיהם במדבר מלמד לרבים מאחינו בני ישראל המתחבטים גם כן ב'מסע' ושמו 'מרה' ל"ע (ופעמים שהם מתעכבים ב'מסע' זה זמן ארוך מאד) בשחם מרגישים כי באו 'מים' עד נפש - כעין 'ולא יכלו לשתות מים

וזוהו יבואר כפילות הפסוקים כי אכן בתחילה עדיין לא צמאו כלל למים, אלא כראותם כי 'ויחננו ברפידים ואין מים' חששו שמא יחסר להם מים לאחר זמן, התחילו לריב עם משה תנו לנו מים, וזה הפחד אשר פחדו שיחסר להם מים ויבואו לידי צמאון גרם שאכן יצמא העם למים. ולזה כפל לומר בשנית ויצמא העם למים. אכן המאמין בה' שיתן לו מזונו כי מי שברא יומו ברא פרנסתו (מכילתא בשלה פר' ויסע ב) - וודאי שלא תכזב תוחלתו, כי הקב"ה נותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמו באמת (ע"כ דברי הרי"ם).

זמה מאוד צריך לעמוד על המשמר בעת הנסיון וההסתר שלא לאבד את יישוב הדעת והסבלנות^{כד}. וכך נאמר בפרשתן (יד יא) 'ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר', ותמוה מאוד היאך עלתה על דעתם מחשבת פיגול זו אחר שראו במו עיניהם את הירד החזקה אשר עשה ה' במצרים ואת כל האותות והמופתים, אלא שלגודל הבהלה בראותם מצריים מאחוריהם זים מלפניהם...

מכיוון שהם בוכים וכל מחשבתם סביב חסרון פרנסתם, והנה בשנה זו לא קבלתי מהם את המכתב, ובזאת אני סמוך ובטוח שקיבלו עליהם את העצה היעוצה, שלא לחשוב יומם ולילה על הטרדה והדאגה כי המחשבה על זה מחזקת יותר את הצרה - על כן ברור לי שרווח להם, עכתוד"ק.

כד. והדברים אמורים הן בנסיון בענייני גשמיות, והן בשעת 'הסתר' בעניינים רוחניים. וכדכתיב בפרשתן (טז ו-ז), 'ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים, ובקר וראיתם את כבוד ה' וגו'. וביאר הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות ד"ה ערב) שבא הכתוב להורות, שאם נמצא האדם בבחי' 'ערב', שנסתמו בפניו שערי אורה וקשה עליו לעבוד את בוראו ית', אזי אל יפול רוחו בקרבו אלא יתחזק 'כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים' אף שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה, ובוודאי ירחם אף עליו להוציאו מאפילה לאורה. אכן אם הוא בבחי' 'בוקר' שבכל אשר הוא עושה רואה סימן הצלחה, אל יתגאה לומר כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה, אלא 'וראיתם את כבוד ה', שידע שהכל הוא מחסדי השי"ת עמו.

כה. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע אמר פעם בקדשו, כי המעיין בתורה יווכח לראות שבני ישראל לא שהו ב'מרה' כי אם יום אחד בלבד, ועם כל זאת 'וילוו העם לאמר מה נשתה' (טו כד), בטענה ובכיה על שאין להם מים לשתות כי מרים הם, והרי מיד למחרת באו אילימה 'ושם שתים עשר עינות מים ושבעים תמרים', אלא כך נראה האדם שהוא קצר רואי, ואינו יכול להתאפק ולדחות אפילו לזמן קצר את מבוקשו, ומדוע לא יחיה בעיני האמונה לראות שלא יאריכו הימים והשעות וה' ירוויח לו בכל ענייניו. ועל ידי האמונה יקנה בנפשו מידת הסבלנות, כי כל חסרון הסבלנות בא מכך שהאדם רוצה למהר לדעת ולהשיג מה מלפנים ומה מאחור, אם אך היה 'מאמין' היה מכיר שאי אפשרי לאחר המוקדם או להקדים המאוחר.

ואגב אורחא יובא בזאת אודות מידת הסבלנות, שהנה כתיב בפרשתן (טו יג) 'נהלת בעזר' פירש"י 'נהלת - לשון מנהל, ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון עברית', עכ"ל. וכתב הרה"ק האמרי אמת זי"ע במכתב קדשו (ליקוטי יהודה בפרשתן) להג"ר יעקב העניך סנקביץ זצ"ל ראש ישיבת 'שפת אמת' ששני הביאורים עולים בקנה אחד, כי מי שבתפקידו 'מנהל' ועוסק עם הציבור עליו להיות נושא וסבלן, להלך עם כל אחד ואחד כפי רוחו.

ממרה כי מרים הם', ונראה לכל אחד מהם שכביכול עזבם ה' לאנחות, ומהו חיוקם - ע"ד מעשי אבותינו במדבר 'ויררו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים' - שנתגלה להם כי אותם מים בעצמם מתוקים הם, אלא שמתיקותם נסתרת עד שגילה להם הקב"ה מתיקותם - כיו"ב לדידן 'אדון עולם' עושה את כל המעשים, והוא מנהיג ומשגיח עליו בכל יום ושעה להיטיבו באחריתו, אלא שכעת הנו 'מסתתר' מעמו, יבוא הקץ ויתגלה אליו, וכשידע אל נכון כי הכל לטובה, מעבשיו כבר לא יהיו המים 'מרים' במרירות נוראה כ"ב, וכבר מעתה ימתקו המים¹².

זכמו שהקשו, מדוע נקבע שם המקום מרה, הרי לאחר הנס והפלא הגדול שנמתקו המים היה מן הנכון לכנות את המקום 'מתוקה'. ומבארים משם הר"ק מקאז'מיר זי"ע, כי כששתו ממי מרה והרגישו כי מרים המה ואינם ראויים לשתייה, החלו זועקים לשמים, ומבקשים, אבינו שבשמים שלח לנו מים מתוקים להשקות עם רב. והיו מחשבים על ניסים גדולים ועצומים שיחיש להם הקב"ה ויביא להם מים לשתות, אך זאת לא שיערו בנפשם, שיהפוך הקב"ה את המים המרים עצמם למתוקים, ויחיו נפשותם מאותם המים עצמם. כיו"ב בכל עת צרה וצוקה ברגע אחד יהפוך הקב"ה

כו. מסופר על 'סוחר' שהציעו לו לקנות יער עבות בו גדלים עצים גבוהים ורמים לרוב במחיר זול מאד, והיה נראה כי 'עסק' טוב והגון נזדמן לידו וממנו ירוויח רווחים הרבה, הלך האיש לשאול בעצת 'חכם' אחד, לפליאתו יעץ לו החכם שלא יקנה את היער. מכיוון שבכל זאת בערה בו תאוות הממון הלך לשאול צדיק אחר והלה הסכים עמו שיקנה את היער כולו וברכו בהצלחה. ואכן השקיע ממון רב בקנייתו כשהוא סמוך ובטוח שלא יעבור זמן הרבה ותרום קרנו בכבוד לאחר שימכור את העצים. אלא שכעבור ימים אחדים נפלה דליקה עצומה ביער 'שלו' וגם בשאר היערות שמסביבותיו, וכילתה האש כמעט את כל עצי היער ולא נותרו לפליטה רק עשירית ממה שהיה בתחילה. חשכו עיניו ותבהל רוחו על הנזק העצום שנגרם לו, ו'אכל את ליבו' מדוע לא שמע בקול ה'חכם' שהורה לו לבל יעשה את העסק (ומה ראיתי לשטות זו להוסיף לשאול עוד צדיק...) כעבור זמן קצר הוברר שיש מחסור בעצים בכל המדינה, כי הרבה מהיערות לקו במכת ה'אש', ועי"ז התייקר השער מאוד והאמיר מחיר כל עץ מאוד, עד שמאותם העצים שנשארו הרוויח יותר ממה שחשב שירוויח מכל עצי היער.

חזר הלה לרבו והודה על האמת שלא שמע בקולו, אך העז לשאול, ילמדנו רבינו מדוע הוא אמר שלא לקנות ואילו הרבי השני אמר לקנות, השיב לו, אני ראיתי את ה'אש' העומדת לפקוד את היער, וידעתי כי רובם ככולם של העצים נידונו ל'מיתת' שריפה... על כן יעצתי לך לסלק ירך מן המקח שלא ירדו מעותיך לטמיון. אמנם הצדיק ההוא העמיק לראות, וראה את ה'טובה שבתוך הצרה', שדייקא אותה שריפה היא סיבה לעושר גדול, ואם נראה כ'צרה' שאין כמותה, הרי באמת גנוז בה טובה וברכה, ומשום כך אמר לך לקפוץ על המקח, כי בסופו של דבר תנחל הימנו עשירות עצומה.

משל קדמון מספר על חתול שרדף אחר עכבר לאכול את בשרו, משראה זאת העכבר החל לברוח ממנו בכל כוחו. תוך כדי מרוצתו פגש בו הפיל ששאלו אנה הוא בורח, משסיפר לו העכבר דברים כהוויתן מיהר הפיל והשליך עליו רגבי עפר ובוץ עד שהוטמן כולו תחת החול, וכך משעבר שם החתול לא ראהו והמשיך בדרך מרוצתו ולא מצא מאומה. כשחזר החתול מרדיפתו בפחי נפש, הבחין ברגבי העפר המונחים על אם הדרך, ומשהתבונן הבחין שזנבו של העכבר מציץ מבין החרכים, מיהר וסילק מעליו את כל הבוץ ואכל את העכבר ולא השאיר ממנו שריד ופליט. וללמדנו בא, א. לא כל מי שמשליך עליך רגבי עפר ובוץ ומלכלך אותך מתכוון לרעתך, כי פעמים שהוא מציל את חיך. ב. לא כל מי שמנקה אותך ומסלק ממך את העפר והבוץ הרי הוא חפץ טובתך והצלחתך. כי פעמים שאינו אלא זומם להמיתך. כיו"ב לדידן, פעמים נראה לאדם שהקב"ה מכסהו ב'הר' של צרות, ובאמת אינם אלא לטובתו הגמורה והרי הוא מציל בזה את חייו. אין לנו אלא להתחזק באמונה שהכל לטובתנו הגמורה.

מצינו במשנת ה'חפץ חיים' (ח"ח עה"ת, וירא הערה ו) על הפסוק (תהילים לב י) 'והבוטח בה' חסד יסובבנו', כמו שהנותן לחולה 'רפואה' (תרופה) שהיא מרה מאד, יעטוף אותה במעטה רך ונעים (קפסולה) בכדי שלא ירגיש החולה את המרירות שברפואה, כך נמי, בכל מיני 'מרירות' המתרגשים ובאים על האדם, יתעטף ויעטוף את הצרה בבטחון, ואז יומתק לו הכל, ולא ירגיש שום מרירות כלל.

באר הפרשה - פרשת בשלה

נפשי אריק חרבי תורישמו ידי, שלכאורה צ"ב, מדוע הזכירו דבר זה שלא במקומו, מה ענין 'ארדוף אשיג' - עת הצרה שקדמה לנס, להזכירה בעיצומה של שירה וזמרה בהודאה על הנס. וביארו צדיקים, שבאותה שעה נתעלו בני ישראל והשיגו שגם המרור והגלות לטובה היו, ובחלק מה'שבח' שיבחו גאולים על דברי האויב 'ארדוף אשיג', כי מאתו לא תצא הרעות^{כז}.

השמעיני את קולך - כח התפילה

בפרשתן (י"א-ג), 'ויחננו ברפידים ואין מים לשתות העם וכו', ויצמא שם העם למים וגו', והקשה ה'אור החיים' הק' (פסוק ג) וז"ל, הנה הענין יוליד התימה, למה יביאם ה' אל הנסיון הגדול הזה למות בצמא

ויגלה את עיני המתייסר לראות איך הכל היה לטובתו השלימה (ואף אם עדיין אינו רואה זאת בעיני 'בשר' יאמין בעיני 'השכל' שכן הוא המציאות).

אשר על כן, ברצות הקב"ה להורות לנו את הדרך נלך בה בדרכי האמונה התימה, קרא למקום בשם 'מרה', למען יזכרו לדורות בכל עת צרה ומרירות שהצרה עצמה היא היא עצם המתיקות. כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. ואף הצרות אינם אלא מתוקות בעצם, אם אך יאמינו בה' 'תתגלה' להם המתיקות. על כן קרא שמה מרה^{כז}.

ומטעם זה הזכירו בני ישראל בשירתם (שמות טו ט) 'אמר אויב ארדוף אשיג, אחלק שלל תמלאמו

כז. מפורשים הדברים במדרש (תנחומא כד) 'רבן שמעון בן גמליאל אומר, בא וראה כמה מופלאין דרכיו של הקב"ה יותר מדרכי בשר ודם, בשר ודם במתוק מרפא את המר אבל הקב"ה במר מרפא את המר, ועל כן ציוה עליו להשליך עץ מר לתוך המים (ונחלקו שם במדרש במין העץ) ודייקא על ידו נמתקו המים. ומעתה האדם המרגיש שנסתמו דרכי הישועה בפניו, ומאין יבוא עזרי, ואינו רואה שום דרך טבעית שעל ידה תבוא הצלתו, הרי אל יאבד עשתונותיו אלא יתחזק באמונה, שהרי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, והיפלא מה' דבר כיצד ימשיך לו הישועה. ומהאי טעמא הקב"ה ממתיק מר במר, למען נאמין בו שגם אם נראה בעליל בדרך הטבע שנעלו השערים, הנה הקב"ה משדד המערכות וממתיק מר במר, ולהורות כן נקרא המקום בשם 'מרה' לזכרון עולם שממתיק מר במר שלא כדרך הטבע כלל.

בדרך זה יש לבאר האמור בשירת הים 'אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל תמלאו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי, נשפת ברוחך כסמו ים' (טו ט-י). שכבר עמדו המפרשים (עי' רמב"ן) לאיזה צורך נכתב מחשבת פרעה בתורה, עוד צ"ב, מדוע סייע הקב"ה בידו לרדוף אחרי בני ישראל עד הים, ולא סיכל עצתו כבר בהיותו בארץ מצרים שלא יוכל כלל לצאת ולרדוף אחריהם. אלא רצה הקב"ה להראות כוחו וגבורתו לחזק האמונה בו ית', ועל כן סייע ביד פרעה לרדוף ולהשיג את ישראל חונים על הים, שעל פי דרך הטבע לא היה להם שום עצה ותבונה כיצד ינצלו מידו, אלא שהקב"ה קרע את הים והעבירנו בתוכו למען נדע כי מי כמוהו באלים ה'. ולשם כך נכתב בשירה מחשבתו הרעה ארדוף אשיג וכו', בכדי שנתבונן שהנה כבר היה פסע בינם לבין המות אך הקב"ה יכול להושיע את האדם באופן שלא עלה כלל על דעתו.

ולא זו בלבד, אלא שהים היה נראה מתחילה כ'אבי אבות' ה'מרה', שהרי מחמתו הם אבודים לגמרי באין מוצא, ואין להם דרך להמשיך לברוח מפרעה, והראה להם הקב"ה כי דייקא כאן הוא הפתח להצלה ובאופן שלא עלה על דעתכם, הים יבקע לשניים ואתם תעברו בו, ומצרים ינוסו לקראתו ויצללו תהומות בלב ים.

ולגבי ה'רודפים' ייאמר, כי לאחר מעשה הוברר למפרע שכל פעולות שעשה פרעה, שרדף אחר בני ישראל והשיגם חונים על הים, הם אלו שקרבו אותו אל עונשו להיטבע בים ולקיים רצון השי"ת שאמר 'ואכבדה בפרעה', והרי שהקב"ה מסבב את הסיבות להביא לתכליתו, ואם נדמה לו לאדם שיש ביכולתו לפעול כנגד רצון ה' אך האמת היא שדווקא כל מעשיו הם המביאים ומקרבים לקיים עצת השם.

כח. וכך ביארו קמאי בפסוק (שמות טו כ-כא) 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה... שירו לה' כי גאה גאה'. מדוע לקחה אותה הצדקת דייקא תוף להלל עמו לה' יותר משאר כלי זמר ככינור ועוגב או חליל. אלא, כי אופן הוצאת קול הנגינה מהתוף הוא על ידי הכאה, שמכים בו בחזקה ויוצאת ממנו שירה וזמרה בנעימה. כיו"ב באה מרים הנביאה ללמדנו ארחות חיים, שנדע כי דייקא ממקום ההכאה - ההסתרה, משם נשמעת שירת האמונה, אם אך יאמין האדם (המוכה) שהכל לטובתו השלימה. ושירה זו חשובה לאין ערוך אצל אבינו שבשמים.

על הדבר כל שה' ישנו בתוכם, כי אחר שהביאם למדבר פשיטא שלא הביאם אלא לספק צורכם, שאם לא כן הלא המה אבודים, ולא יצטרכו לתפלה, ואין זה אלא שאין ה' בקרבם, והוא הנסיון שאמרו 'היש ה' בקרבנו' (פסוק ז). עכ"ל. והיינו שבני ישראל סברו שאם יש ה' בקרבם שוב אינם צריכים לתפלה, וזו היתה טעותם, כי הקב"ה הפיץ שיתפללו אליו וכמו שנאמר (שה"ש ב ה) 'השמעיני את קולך', ואי אפשר להשיג דבר מה לולא התפילה.

בפרשתן (יז יא), 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל', ופירש בתרגום יונתן 'וְהָיָה כִּדּוּן יִקְרַף מֹשֶׁה יָדָיו בְּצִלּוֹ וּמִתְנַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכִדּוּן הָיָה מִנַּח יָדָיו מִן לְמַצְלֵינָא וּמִתְנַבְּרִין דְּבֵית עַמְלָק' - כאשר זקף משה ידיו בתפילה התגברו בית ישראל, וכאשר הניח ידיו מלהתפלל גברו אנשי עמלק. וכן פירש רש"י מה שנאמר 'ויהי ידיו אמונה' - 'פרושות השמים בתפילה נאמנה ונבונה'. והרי שנצחון בני ישראל על עמלק לא הגיע בכח ועל ידי אנשי המלחמה אלא רק בזכות תפילותיו של משה.

יתר על כן מצינו במהרש"א (ברכות ח"א נד: ד"ה ואבן שישב עליה משה) על דברי הגמרא (שם) 'הרואה אבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה

וכפי השכל ישער אדם שדבר זה וכדומה תוליד הכפירה וכו'. ונראה כי ה' ניסה אותם להדריכם לשאת עיניהם ולהתפלל לפני ה' כי זה עיקר גדול באמונה ובהשלמת הנפש^{כט}, ותמצא שנתחכם ה' על הדבר ולא נתן להם מן יום לחודש אלא דבר יום ביומו, ואשר על כן מנע מהם הנס עד שיתחננו למול קונם וישמע צעקתם'.

ועל פי זה מיישב עוד הטעם שצעק משה אל ה' 'מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלונני', ונראה שלא חישש על צמאונם ועל מות בני ישראל בצמא אלא רק שלא יסקלוהו ויהרגוהו, ומבאר, כי אכן משה רבינו הבין שרצונו של הקב"ה להכריחם לצעוק אליו ולהתפלל, ועל כן לא התפלל בעצמו כי היה נצרך כאן לתפילתם של ישראל, אך טען משה כלפי הקב"ה, 'אם תוסיף לצערם עוד מעט, תולדות הדבר שתצא מהם היא 'וסקלונני', ולו יהיה שאחר תוסיף לצערם עד שיצעקו לפניך בבכיה רבה ותצא כוונת ה' לפועל אבל ביני ביני וילך משה בסקילה, וזו טענה הנשמעת'.

וזוסיף האור החיים דבר נורא, וז"ל, וראיתי לתת לב, איך עם ה' הרואים דברים המופלאים והנוראים במצרים ועל הים ובמדבר יטעו בדבר ולא יצעקו אל ה', והלא הם המכירים תועלת הצעקה כי שמע את נאקתם במצרים. ואולי כי דעתם היה שאין צורך לתפילה

מתאמרא בשם 'הנצי"ב' זי"ע על דברי חז"ל (מכילתא בשלה ג) בפסוק (טו ב) 'זה קלי ואנוהו', שהיו מראין באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ולכאורה, מניין שגם השפחות זכו לגילוי שכינה, אולי מדובר מהצדיקים שבאותו הדור, שהם שבחו ורוממו 'זה קלי ואנוהו'. אלא ביאורו, כי האומר 'זה קלי ואנוהו' - אשבח ואפאר את הקב"ה רק בעת האורה, כשבידי להראות באצבע 'זה קלי', אינו אלא בדרגת 'שפחה' גרידא, כי העובד ה' מאמין בה' אף כשאינו נגלה בפניו, וגם כי אשב בחושך ה' אור לי' (מיכה ז ח).

כט. בדרך זה מבאר המבי"ט (בית אלקים שער התפלה פי"ב) הא דאיתא בגמ' (סנהדרין מד:): 'לעולם יקדים אדם תפלה לצרה', כי המתפלל שלא בשעת הצרה מראה בזה תוקף אמונתו בהקב"ה 'שיודע ומכיר כי כל מה שיבוא אליו מהטוב או מהפכו אפילו לימים רחוקים הוא מאתו יתברך, אמנם המתפלל רק לאחר שבאה עליו הצרה ל"ע, נראה שלולא הצרה אזי לא היה מתפלל אל הקב"ה, ולא הכיר בכך שהקב"ה יכול להביא עליו את הרעה, על כן תפילתו של המתפלל מקודם חשובה יותר ומתקבלת טפי אצל הקב"ה.

ל. וזאת התפילה צריכה להיות מקרב לב ומתוך הכוונה הראויה, ולא כמצוות אנשים מלומדה, וכעין מה שכתב רבינו עובדיה מברטנורא זי"ע (בספרו עמר נקא) על דברי רש"י בפרשתן (יד י) 'ויצעקו בני ישראל אל ה' - תפסו אומנות אבותם, וביאר הרע"ב שכך אמר הקב"ה למשה, כל תפילתם אינה אלא מכוח 'מנהג אבותיהם בידיהם' (ולא בלבבם) - שכך עשו אבותם בעת צרה, היו מתפללים לפני, אבל אינה מכוח ההכרה והידיעה שאין להם על מי להישען אלא על אביהם שבשמים, ולא כך היא דרכה הנכונה של תפילה.

ואדרבה יש לחיות את 'פשוטן של דברים', שהוא כענין 'אומנות' שביד האדם ובה מביא פרנסתו, כך 'אומנות אבותם' - התפילה, היא הכח שבה פעלו אבותינו את כל עניניהם ברוח ובגשם, ואף אנו נלך בדרכם זאת, וכדרך כל אומן המייפה ומשכלל תדיר את אומנותו...

באר הפרשה - פרשת בשלה

אין ביד היצר לקרר את האדם אלא בטענה זו - מי אתה ומה שווה עבודתך... זוהי עבודת האדם לקום כנגדו בעוון ותעצומות להכריז 'גדול אני... קדוש אני...' כל פעולה מפעולותי מגעת עד כסא הכבוד ופועלת גדולות ונצורות לב.

זכה איתא מהרה"ק מזאלטשוב בעל ה'אורח לחיים' זי"ע (פרשת האזינו) על הפסוק (דברים לב ב) 'כי דור תהפוכות המה בנים לא אמן בס', שבידי כל אחד מישראל להפוך עולמות, הן ברוח והן בגשם, ומדוע אינם עורכים מהפכות אלו, כי בנים לא אמן בס, שאינם מאמינים בכוחות עצמם כלל.

איתא בגמ' (ערכין טו.) ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו... דכתיב (תהילים קו ז) 'וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו', מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה, ואומרים (שם) נבקע הים גם למצרים במקום אחר) כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר. ופליאה רבתי היא, היאך יתכן שבעת התגלות אלוקית - שראתה שפחה על הים זה א-לי ואנוהו, עדיין לא האמינו בשלמות בקב"ה. וביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע, שאכן וודאי האמינו בקב"ה אחר שראוהו 'עין בעין', אלא, שלא האמינו בעצמם שהם ראויים לנס להינצל מיד מצרים, ועל כן חששו שמא יבקע הים אף למצריים ויעלו מצד אחר. ולזה נקראו 'קטני אמנה',

בעמלק, צריך שיתן הודאה ושבה לפני המקום. וז"ל. לפי מה שמבואר שבמקום שאירע הנס מברכין (על הנס) ה"נ מקום 'ראש הגבעה' אשר שם ה'אבן' הזה הוא מקום הנס בנצחון המלחמה, שעי"ז (שם) הרים משה ידיו וגבר ישראל, עכ"ל. ולמדנו כי הנצחון נעשה במקום התפילה - מקום שמרימים הידיים לשמים ולא במקום המערכה עצמה... כי ה'מלחמה' אינה נעשית בשדה הקרב אלא רק בתפילה, שם מכניע את האויב ומפילו חללים.

ויאמינו - על כל יהודי להאמין בערך עצמו

בפרשתן (יד לא), 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (צדקת הצדיק קנ"ד), וז"ל. כשם שצריך אדם להאמין בהש"ת כך צריך אחר כך להאמין בעצמו, שיש להש"ת עסק עמו ושאיננו 'פועל בטל'... רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והש"ת מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו לב. וזה פירוש 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ו'משה' קאי על כלל ישראל - שישים ריבוא נפשות מישראל שבדור ההוא (כלומר, שהאמינו בכוחו של כל אחד מתוך שישים הריבוא), שכולם האמינו שהש"ת חפץ בהם, עכ"ל. ורבות יש להתחזק בדברים אלו, ובפרט בדורנו דור אחרון שחסרון אמונה זאת היא תולעת המכרסמת ומכלה כל חלקה טובה בבני ישראל, כי

לא. ולא יאמר רשע אנכי ולא אלי הדברים אמורים, כי מצינו בפרשתן דכתיב (טו יב) תבלעמו ארץ, וברש"י, מכאן שזכו לקבורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק, הרי לך שאף רשע כפרעה שלא אמר ה' הצדיק אלא לרגע אחד ומיד חזר בו, ג"כ החשיב הקב"ה פעולתו ושילם שכרו משלם. וכבר אמר הגה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע בצחות כי ג' דברים מתברך כל איש לעת פטירתו מן העולם, א. שתצא נשמתו במעמד 'מנין' עשרה מבני ישראל. ב. שיזכה לטבילת גופו אחר הפטירה. ג. שיגיעו מעותיו וירושתו למקומות טובים וראויים. אף המצריים זכו לכך, יצאה נשמתם במעמד שישים רבוא מבני, זכו לטבילה כהוגן במי הים. וכספם וזהבם הגיעו למקומות טובים - לידי בני ישראל.

לב. כה ביאר הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (נפה"ח שער א סוף פ"ט, דרשות מהר"ח שה"ש א ט, עיי' נועם אלימלך - ליקוטי שושנה ד"ה לסוסתי) וז"ל. ולכן בעת קריעת ים סוף. אמר הוא ית' למשה 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו'. ר"ל דבדידהו תליא מלתא. שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלוך ונסוע אל הים 'סמוך לבו לא יירא' מעוצם בטחונם שבוודאי יקרע לפניהם, אז יגרמו עי"ז התעוררות למעלה שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם. וזהו 'לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי' - ר"ל כמו בסוסי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג לסוס. ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו כמשרז"ל (שהסוס הנהיג את בעליו לתוככי הים), כן דמיתך והמשלתך רעיתי עי"ז האופן ממש, שאף שאני רוכב ערבות, עכ"ז כביכול את מנהיגה אותי עי"ז מעשיך. שענין התחברותי כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים. וזהו שאמר הכתוב (דברים לג כו) 'רוכב שמים בעזרך'. וכן משרז"ל העבודה צורך גבוה, עכ"ל. וכלומר שכל יהודי מנהיג כביכול במעשיו בזה העולם את אשר יעשה בעולם העליון.

הנה כתיב בפרשתן (טו זא) 'מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע', ביאור נפלא מבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ת"מ) שבמצריים הייתה בידם 'בחירה' להתערב בין המצריים ולהיות כמותם, ומכל מקום התגברו ובהרו בטוב, והיו אוכלים רק לחם לשובע אף שהיה בידם להתנאל בפת ובבשר זבחי מתים שלהם. וכן איתא במדרש כאן שבני ישראל היו ה'מבשלים' את הבשר עבור המצריים, והיה ריחו נודף באפם ואעפ"כ לא אכלו ממנו, וזהו שאמרו במצרים 'באכלנו לחם לשובע' הגם שהיה 'בשבתנו על סיר הבשר', וזהו 'מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלינו לחם לשובע' - כלומר, שהעדיפו את מצב ה'מסירות נפש' דאז... אבל עתה 'נפשנו יבשה אין כל' - אין לנו כל מלחמה, ומה 'חיות' יש בחיים כאלו.

ובן כתב בספר 'חסד לאברהם' (ראדומסק) בקצרה זו"ל 'הכוונה שהיו עומדים בנסיונם, אף שהיו יושבים

שאף בחסרון אמונת האדם בכוחותיו כבן ישראל ייקרא 'קטני אמנה'.

למען אנסנו - התרוממות ע"י הניסיונות

בפרשתן (טו ד), 'למען אנסנו הילך בתורתך אם לא', הנה עבור העמידה בנסיונות ברא ה' את עולמו, שהרי מלאכים יש לו מספיק בעולם העליון - כמו שאומרים ב'אקדמות' 'חיל אלף אלפין ורבוא לשמשותא', וכל עיקר ה'נחת רוח' שיש לבורא מעולמו הוא מקרוצי חומר שיש להם נסיונות ומתגברים עליהם ל"ד.

בך פירש הרה"ק מלעכוויטש זי"ע (תורת אבות ד"ה למען אנסנו) בהאי קרא למען אנסנו הילך בתורתך אף כשהוא במצב אם לא היינו כשבא לזמן קושי והסתרה, ואעפ"כ הוא מתגבר לילך בדרך הישר, הרי אז הוא עיקר חשיבותו, שעומד איתן להתחזק בזמנים אלו באמונה טהורה ל"ד.

לג. הגה"צ רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל בעל ה'עבודת פנים' היה רגיל לומר, שלכאורה צ"ב, מהי מעלת ה'שירה' ששרו משה ובני ישראל, והרי כל החיות אומרים שירה לפני הקב"ה, וכמובא באריכות ב'פרקי שירה', אלא ביאורו, ש'שירת החיות' באה להם כפי טבען, אבל, שירת 'בני ישראל' היא אדרבה כאשר 'באו מים עד נפש' - והוא פועל כנגד טבעו במסירות נפשו אז עולה שירתו לפני המקום ב"ה, שכאשר קפצו לים זכו לומר את שירת הים, ובזה מותר האדם מן הבהמה שיש בכוחו להתגבר מעל הטבע למען שמו ית'.

מענין לענין, הגה"צ רבי משה מידנר זי"ע (תורת אבות ד"ה זה) ביאר את לשון הפסוק (טו ב) 'זה א-לי ואנוהו אלוקי אבי וארוממנהו', שאם יהודי אומר 'זה א-לי', ר"ל 'ער איז מיין גאט ב"ה' שמקבל על עצמו אלוקותו ית' לפי ערכו, אזי הקב"ה אומר כנגדו 'ואנוהו' לשון נזה ודירה, שרוצה להיות ולדור עימו במחיצתו. אכן אם אומר 'אלוקי אבי', שאינו ממליך את הקב"ה ומשעבדו על עצמו, וסומך רק על 'יחוסו' הרם והנישא, אזי 'וארוממנהו' שהקב"ה מתרומם ממנו. כי העיקר הוא מה שהאדם מוסר מעצמו במה שקשה לו לעשות, עבודה זו מתייחסת על שמו. אבל, מי שאינו מקריב מדמו וחלבו הרי הוא נכלל במה ששאל הרה"ק דברי שמואל זי"ע כיצד אומר זה א-לי - במה הוא 'שלי' ומה נתתי משלי עבורו...

הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע היה מפרש על פי מה שביאר הבעש"ט הק' בנוסח התפילה 'אלוקינו ואלוקי אבותינו', שמקודם צריך שיהיה 'אלוקינו' - שימליך האדם את הקב"ה על עצמו, ורק אח"כ יסמוך על שהוא 'אלוקי אבותינו'... וע"ד יתבאר גם זה הפסוק ראש וראשו יהיה זה א-לי, ורק לבסוף גם 'אלוקי אבי'.

אמנם לאידך גיסא, יתחזק תמיד בזה שהוא 'אלוקי אבי', וכלומר, גם כשנמצא בתחתית שפל המדרגה, לא יתייאש אלא יתחזק שהוא מגזע האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, ותמיד יכול לחזור לשורשו ולמקורו. וכמו שביארו במה שנאמר 'תפשו אומנות אבותם בידם', שהנה זה עתה אמרו 'המבלי אין קברים במצרים', וכיצד יכלו לעמוד בתפילה ואף להתהפך עד לקצה ולקפוץ לים במסירות נפש, אלא שתפשו אומנות אבותם, שהתחזקו באבותם הקדושים, וממילא לא אבדה תקוותם גם במצב הנורא ביותר.

לד. וכבר אמר החכם, שכמו בעניין חכמת השיר יראה המתבונן שאי אפשר לזמר ניגון בקול ישר, אלא על ידי שהקול עולה ויורד נבנית לה שירה נפלאה, כך על האדם להאמין שדייקא על ידי עליותיו וירידותיו, נוצרת לו שירת חייו, שירה ערבה ונפלאה, כי אף הירידות והדברים הקשים הבאים על האדם הלא הם לטובתו השלימה.

באר הפרשה - פרשת בשלה

איש אל אחיו - להחשיב איש את רעהו ולהיטיב לו
בפרשתן (פז טו), 'ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, יש
 שרמזו בהאי קרא, בגנות הלוקים במידות
 מגונות, ואינם מחשיבים איש את רעהו, אדרבה 'מבקרין'
 זה את זה, ואף מדברים לשון הרע, וכך הם אומרים
איש אל אחיו - פלוני מי הוא, ומה חשיבות יש בו,
 ושורש כל זה בא מאחר ש'לא ידעו מה הוא' - שלא
 התבוננו איש איש מה מצבו בעצמו.

כי כל 'בר דעת' יבין שעליו להתעסק ולהתבונן בעצמו
 בתכונותיו ומידותיו, ומה לו לאדם לעסוק 'לתקן
 עולם' (בפרט, כשהוא עצמו ג"כ מעון תיקון). והאמת תיאמר
 לכל אלו המתחזקים ומפשפשים במעשי חבריהם אם
 טובים הם אם לאו וכיו"ב, אנא, אנא מכם, הורבן עולם
 נגרם בהנהגה כזאת, חדלו לכם מדרך עקלקלות זאת,
יפשש וימשמש איש איש במעשי עצמו, ואם ברצונו
 לחקור בנעשה אצל זולתו, עדיף שיבדוק במצבו הגשמי
 בפרנסה או בשאר צרכיו, אולי הוא זקוק לעזרה בגוף
 או בנפש¹. ובענייני הרוח - בעבודת ה' ובתכונותיו
 ומידותיו יניחו לנפשו, ויתן לו להיות 'רואה חשבון'
 לעצמו בלא סיוע אחרים...

כתב הרא"ש (ריש מסכת פאה) על המשנה 'אלו דברים
 שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת

אצל סיר הבשר לא רצו לאכול ולמלאות תאוותם רק
 אכלו לחם לשובע'.

ומצינו בחשיבות ההתגברות בעת הקושי, בגמרא (ברכות
 נד.) 'הרואה אבן שישב עליה משה בשעה שעשה
 יהושע מלחמה בעמלק, צריך שיתן הודאה ושבח לפני
 המקום, וכבר עמדו המפרשים לבאר מה חשיבות יש
 באותה אבן, וכי ניצחו במלחמה בגלל שישב משה על
 האבן. ואמרו צדיקים לבאר, כי משה הוצרך להחזיק
 ידיו כלפי מעלה כדי לנצח במלחמה, ככתוב בפרשתן
 (יז יא) 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, וכשנחלש
 משה תמכו בו אהרן וחור שישארו ידיו כלפי מעלה,
 אך מאחר וקומתו של משה הייתה עשר אמות (ברכות
 נד:) לא הגיעו אהרן וחור לקומתו עד שנתיישב משה
 על האבן (והונמכה קומתו, וכן מבואר בהעמק דבר לנצי"ב), ורק
 כך ניצחו את עמלק בדרך נס ולמעלה מדרך הטבע,
 נמצא שכל מטרת האבן הייתה לשעה שהיה תשות
 כח וכעין נפילה אצל משה, לכן יברך כשרואה את
 האבן, כי אין עיקר הברכה על השעה שעמד בכוחות
 עצמו והחזיק ידיו כלפי מעלה², אלא כשישב על האבן
 ונסתייע בידי אהרן וחור. וללמדנו שגם בעת חולשה
 לא יפול ברוחו, אלא אדרבה יתאמץ להתחזק (ולא ימנע
 מלבקש מאחרים שסייעו בעדו).

לה. בצחות אמרו, שיש המצריכים להחזיק את האתרוג הפוך בשעה שמברכים על הלולב (או"ח תרנ"א ד), ללמדנו כי
 כשאדם נמצא במצב הנראה כאינו טוב כדאמרי אינשי 'מיטין פיטעם אראפ' (כ'שהפיטם' כלפי הקרקע) - זהו שעת
 הכושר לברך...

לו. וכך ביארו צדיקים (ילקוט אוהב ישראל, עירין קדישין השלם בשם הרה"ק מרוזין ז"ע) בפסוק (יג ב) 'קדש לי כל בכור פטר
 כל רחם בבני ישראל, באדם ובבהמה לי הוא, וכה ביאורו, קדש לי - הרוצה להתקדש, ידע שכל בכור - כל
 יהודי חשוב ממנו, ולכן פטר כל - תחילת דבר יקיים בנפשו רחם - לרחם בבני ישראל, שמא תאמר באדם ובבהמה
 שאינו אדם אלא כבהמה, תשובתך לי הוא - אין זה מעניינו של אדם אם פלוני אדם או עושה מעשה בהמה -
 כי אם מעסקיו של הקב"ה.

וכך פירש הגאון המשגיח רבי יחזקאל לעוונישטיין זצוק"ל (אור יחזקאל מידות עמו' כג) שתלמידי ר' עקיבא לא נהגו
 כבוד זה בזה (יבמות סב:) כי חששו שמא ע"י שינהגו כבוד איש ברעהו יביאוהו לידי גאוה. ובאמת היה זה פגם כי
 אין זה מעניינו של אדם ה'דאגה' אודות ענוותנותו של רעהו, אלא היא עניו לעצמו... ואת רעהו יכבד בכל הכבוד
 ששייך לו...

יש שהוסיפו על כך שלכן אמרו (ברכות יט:) 'גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה', שאף שיש איסור
 להתגאות, אך חיוב כבוד הבריות דוחה חשש 'לא תעשה' זה...

איתא בתנא דבי אליהו (רבה כח) 'וכך אמר להם הקב"ה לישראל, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבין זה
 את זה, ותהיו מכבדין זה את זה, ותהיו יראים זה מזה...' וכבר כתב הגר"א באגרתו, רוב מצוות התורה הם לשמח
 אחרים.

וכל זה בא להם כי הם לא היכו את בני לורזם לסיים מכסתם, וע"ז היו הנוגשים המצריים מכים בשוטרי בני ישראל מכות נמרצות. והרי דתן ואבירם היו מאותם השוטרים (שמו"ר ה כ-כא), נמצא שגם הם ספגו מכות נמרצות על כך שלא היכו את אחיהם (וכדאיאת שם משמיה דרבי יוחנן שלכן אמרו 'למה הבאשתם את ריחננו' שמרוב המכות הקשות שסבלו הבאיש ריחם), לכן אמר הקב"ה, מי שהסכים לסבול מכות נמרצות, והכל בכדי שלא להכות יהודי אחר, אף אם רשע גמור הוא, אין בוח לא ביד שלושת ימי אפילה להרגו ולא ביד נחשולי המים להטביעו, וזכו להינצל ממותת אלה. ללמדך כמה גדול ורם כוחה של מסירות גוף (ונפש) בדאגתו לזולת, וזה הוא עיקר גדול בחייו של אדם.

מזמור שיר ליום השבת - עניינה של 'שבת שירה'

בספר 'רמתיים צופים' (על התנדב"א להרה"ק רבי שמואל משינאווא, פט"ז זוטא אות ז') מביא שהרה"ק רבי יצחק מווארקי זי"ע שאל את הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע מדוע נקראת שבת זו נקראת 'שבת שירה' על שם ה'קריאה' שקוראים בשבת זו שירת הים, (שהרי אינו עתה הזמן שהיתה השירה - בשביעי של פסח), וכי שבת פרשת בא נקראת 'שבת יציאת מצרים', וכן שבת פרשת יתרו אינה מכונה בשם 'שבת קבלת התורה'.

ענהו הרה"ק כי בתורה עצמה מצינו שינוי, שהשירה נכתבה אריח על גבי לבינה (מגילה טו: וברש"י), והנה 'ישראל' נומריקון י"ש ש'ישים ר'יבוא א'ותיות ל'תורה, וכלומר שיש אחיזה לישראל בתורה, וגוף היהודי משול לקלף ואילו נשמתו החצובה מתחת לכסא הכבוד הרי היא בדיו הכתובה על גבי הקלף. וכאשר

לו לעולם הבא ואלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו... ומבאר טעמא דמילתא 'כי הקב"ה הפיץ יותר במצות שיעשה בהם גם רצון הבריות מבמצות שבין האדם לקונו', והרי שמחשיב הקב"ה את עשיית המצוות שבין אדם לחברו ממצוות של בין אדם למקום. ולכן הקרן קיימת לעולם הבא ואוכל מפירותיהם בעולם הזה. על כן איש לרעהו יעזור, להיטיב לו בממונו או בגופו כל אחד כפי שידו משגת לו, ולאחיו יאמר חזק בדברי עידוד וכבוד לח'.

ויטו שכם - המטה שכמו לסבול תחת חברו ינצל מכל רע נוראות מצאנו בתורתו של הגה"ק מהרי"ל דיסקין זי"ע (מהרי"ל עה"ת בד"ה ואמר) דכתיב בפרשתן (יד ג) 'ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ, ובתרגום יונתן, ואמר פרעה לדתן ואבירם שנשארו במצרים כשכל אחיהם כבר יצאו משם. ולכאורה יפלא, שהרי איתא במדרש (שמו"ר יד ג) וז"ל. 'חושך למה הביא עליהם, לפי שהיו פושעים בישראל שלא היו רוצים לצאת ממצרים, אמר הקב"ה אם אביא עליהם מכה בפרהסיא יאמרו המצרים, כשם שעבר עליו כך עבר עליהם, לכך מתו באפילה'. וקשה, אם כל כך הפליגו דתן ואבירם ברשעותם עד שלא רצו לצאת ממצרים, מדוע לא מתו כשאר הרשעים מבני ישראל בשלושת ימי האפילה. וביותר קשה, עפ"י הידוע (מדרש שכל טוב שמות יד כא) שהקב"ה עשה להם נס וקרע עבורם את הים בשנית, בזכות מה זכו בפנ"ע לנס גדול כזה.

ומקדים להביא דכתיב (ה יד) 'ויוכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללבן כתמול שלשום גם תמול גם היום',

לז. הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (בפרשתן) ביאר כיצד קיימו בני ישראל במדבר מצוות צדקה וגמילות חסדים, והרי לא היו שם 'עניים' אלא כולם קבלו את המן בשווה, אלא שכל אחד טעם במן את הטעם שהעלה על דעתו (יומא עה.), והיו העשירים גומלים חסד עם העניים שלא הכירו בטעם בשר ודגים וכל מטעמים, ותארו בפניהם את הטעמים הטובים שבמאכלים, וכך קיימו את מצוות הצדקה.

לח. בעיה"ק טבריא היה דר יהודי אחד שלא היה שלם בדעת והיה חסר דעה ל"ע. והנה המקווה טהרה היה קטן ביותר ולא החזיק כי אם איש אחד או שניים. יומא חד בשעה שפנה הגה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע לבית הטבילה שהו שם אנשים הרבה ואף אותו יהודי נכח שם. בראותו את רבי מוטל עומד ומחכה בין האנשים קרא להם ואמר, פנו מקום לרבי קדוש שבינותינו. לאחר שיצא הרה"ק מן המקווה פנה לסובביו ואמר להם, הביטו נא וראו, הנה יהודי זה אינו בריא בנפשו, ולא עוד אלא שלא עמד במקום ובאופן מכובד כלל וכלל. ואעפ"כ נהייתי מאד ממעט הכבוד שהנחילני, מכאן נלמד כי כן טבע הקב"ה בבריאתו - ליהנות מדברי עידוד הנשמעים באזניו יהיה ממי שיהיה. ושכרו של המעודד ומחזק גדול עד מאד.

באר הפרשה - פרשת בשלה

אמנם דייקא לגודל יקרת ערך הזמן וסגולתו, מן החובה על כל אחד להתבונן היאך יתרום מכה השבת, וכיצד ינצל את הזמן המרום להתעלות בעבודת השי"ת, שאם לא כן תגדל עליו התביעה מן השמים מדוע בזבו לריק מתנתו של מלך. וכך מבאר הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע (ליקוטי שושנה ד"ה במשנה השולח יד) את לשון המשנה (ב"מ מג.) 'השולח יד בפקדון וכו' רבי עקיבא אומר כשעת התביעה', שהנה הנשמה נקראת 'פקדון' שנתן הקב"ה לאדם נשמה שישמור עליה ולא יפגום בה רח"ל, והשולח יד היינו מי שמעל בתפקידו פגם בנשמה, ואמר רבי עקיבא כשעת התביעה, 'פירוש, דאין לך אדם שאין לו שעה שיתעורר עליו התעוררות תשובה מלמעלה, וזהו שעת התביעה, שהקב"ה תזכר שישיב אליו'. וכלומר שבעת שמעוררים אותו מלמעלה אזי הוא נתבע על שלא ניצל זאת להתעורר בתשובה שלימה ולהתקרב אליו ית'. וכך אמר גם החידושי הרי"ם זי"ע, וכמובא בשמו בספר רמתיים צופים (מאמרים בסוף הספר) בהאי לישנא, כשבן אדם מניח הארה מן השמים עובר על 'השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך' (דברים ד ט), עכ"ל.

והנה לא רק לשעתה היתה 'קריעת הים' אלא לדורי דורות, וכמו שאמר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע לבאר דברי חז"ל (שמו"ר כא ו) שבשעת קריעת הים נבקעו כל מימות שבעולם, ולכאורה, הרי אין הקב"ה עושה ניסים לחינם, ולשם מה נעשה נס זה. אלא, כי 'מים' מרמזים על הצרות והייסורים שעוברים על האדם, וכדכתיב (תהילים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', ובשעת קריעת ים סוף נבקעו כל מימות

יש שינוי בתורה הרי זה מורה על שינוי גוף היהודי בשבת זו, שבידו להשתנות מן הקצה אל הקצה, ועל כן נקראת השבת בשם שבת שירה^{לט}. ומסיים ב'רמתיים צופים' - ובעיני ראיתי שהיה (ה'חידושי הרי"ם) רוקד ממש בקבלת שבת זו בשמחה רבה מה שלא היה דרכו בכל השנה^מ.

ובביאור הטעם שנכתבת השירה 'אריח על גבי לבניה' היה אומר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שהנה גדלו של 'אריח' הוא חציו משל 'לבינה' (רש"י מגילה טו: ד"ה לבניה), נמצא שגדלו של הריווח (החלק) פי שניים מהכתב הנכתב. ולרמז לנו, ש'הרבה יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן' (כלשונם יומא סח:), והשפע הרב הבא עלינו בשבת קודש זו גדול בהרבה מהניסים הכתובים בפירוש^{מא}.

איתא בשם הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (הובא בסוף ספר נהר שלום עמוד פא לגבדו הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע), כי ב' פעמים בשנה מתעורר שוב הנס דקריעת ים סוף וכל הנרמז בו (זיווגים פרנסה וכו') - בשביעי של פסח ובשבת שירה, ונרמז בלשון הכתוב 'אז ישיר משה' 'אז' נטריקון אל"ף זי"ן, 'אלף' היינו בשבת שירה - כי 'אלף' לשון לימוד (כמו"ש איוב לג לג, 'ואאלפך חכמה'), והוא כשקוראים בסדר הפרשיות פרשת בשלה, וזי"ן - זה שביעי של פסח, שהוא הזמן שאמרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה, ובזמנים אלו 'ישיר משה ובני ישראל וגו' לשון עתיד והווה, פירוש בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים, נתעורר מחדש ענין השירה, ומחדש ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

לט. טעם נוסף לקריאת השם 'שבת שירה' הסביר הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע, כי כל הפרשה רצופה בניסים ונפלאות פלאיים שלא היו עוד כמותם, קריעת ים סוף, המתקת המים במרה, ירידת המן, וכן ניצחון עמלק, ואין לך נאה מהשם 'שבת שירה'.

מ. הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויז'ניץ זי"ע המליץ ואמר על דרך בני אדם לאחל אחד לחברו באמירה 'שהכל יתנהל כשורה', היינו שהכל ילך כ'שירה', עם ריבוי ההשפעות מלעילא.

עוד הוי מרגלא בפומיה (אמ"ח בשלח), שהנה דרשו חז"ל (סנהדרין צ:): 'אז ישיר משה' - מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, והכוונה היא שעל ידי קריאת השירה יכול האדם לבוא לבחי' 'תחיית המתים' אף בעודו חי בעולם הזה - להחיות בנפשו את כל 'ישונויותו' בתורה ובמצוות, להלהיב לבו וכל אבריו באהבת ויראת ה'.

מא. בתוספת נופך יש להוסיף (וכמשמעות הדברים ב'מהר"ל אור חדש, אסתר ט ז) דהנה בריש פר' 'ויחי' איתא ברש"י 'פרשה זו סתומה', ואין ריווח 'חלק' בין הפרשיות משום ש'נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד', נמצא שחיסור ה'חלק' מורה על סתימת עיניהם ולבן של ישראל, אם כן ב'שירת הים' שנכתבה 'אריח על גבי לבניה' ויש בה רווח חלק הרבה למאד, הרי זה מורה על פתיחת העיניים והלב גדולה ורבה עד מאד.

הנה כתב ה'חרדים' (פרק ע"ג) דכמו שב'רפואת הגוף' ישנם 'רפואות' אשר ירפאו את האדם בדמים יקרים בייסורים אשר יכאבו למתרפא בהם, לאידך, יש רפואות סגוליות שאינם עולים לכדי דמים יקרים, וגם ירפאו את החולי ללא כל כאב. כיוצא בזה ממש יש בענייני התיקון לנפש החוטאת, יש תיקונים כתעניות וסיגופים המענים את הגוף ומזככים אותו לשוב ולהיטהר כבראשונה, לאידך, יש עניינים 'סגוליים' אשר כל העוסק בהם מתכפרים לו כל חטאיו. ומונה ה'חרדים' כמה וכמה מאותם המצוות הסגוליות שיש בהם לכפר עוון, ואחד מהם (בד"ה הסגולה השלישית) לאמר שירת הים בשמחה כאילו הוא יצא עתה ממצרים, שעל ידי זה מתכפרים לו כל עונותיו.

וזוסיף ה'חרדים' טעם לדבר, דאיתא במדרש (ילקוט) ש'רנח' על הפסוק (טו כב) 'ויסע משה - שהסיעם מעוונותיהם' שנמחלו להם העוונות על ידי השירה, שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה מוחלין לו על כל עוונותיו. 'והנה אחר שציונו ה' לומר שירה זו בכל יום כדכתיב (שם א) ויאמרו לאמר, שיאמרו השירה לדורות עולם, וכדכתב רשב"י (זה"ב נד): שרוצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה בשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כה סגולתה כל יום בשעה ראשונה'. (וכוה של אמירת השירה כבר נתבאר בזה"ק בפרשתן נד: ועיי' מדרש תהלים פ"ח).

ובן הביא ב'משנה ברורה' (נא יז) בשם הזוה"ק ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר בים^{מג}, והאומר בשמחה מוחלין לו עוונותיו.

ולא רק לענין מחילת עוונות הדברים אמורים, אלא לכל מיני ישועות, כמו שכתב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (פסח בד"ה איתא במדרש), וז"ל. בשירת הים

שבעולם, כלומר, שמעתה יהא כה לבקוע ולשבר את כל הצרות שבעולם. ובכל דור ודור נשפעים הניסים מחדש, וזוכה האדם לצאת מצרה לרווחה מכל צרותיו ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר דברים הנאמרים במס' פסחים (ק"ה), לבקוע את ים הצרות, ולפעול כל הישועות.

אמנם נצרך לזה 'תפילה' כדכתב ה'רשב"ם' (שם ד"ה כקריעת) על העניינים שדימו חז"ל קשין כקריעת ים סוף, 'ונפק"מ למבעי רחמי' (לבקש רחמים) להרבות בתפילות ותחנונים. על כן ירבה האדם בתפילה לקל חי, ויזכה לפעול כל טוב.

שירו לה' - סגולת אמירת שירת הים בשמחה ובכוונה

נוראות כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה ד"ה אלוקי אבי) לדעת מה פועל האדם קרוץ מחומר במרומים על ידי השירות ותשבחות שהוא אומר בהאי עלמא, דכתיב בשירת הים (טו טז) 'עם זו קנית', שהקב"ה קנה את כלל ישראל, והרי לא מצינו שעשה בהם הקב"ה אחד מדרכי הקניינים של הגבהה או משיכה, וביאר הרה"ק, עפ"י מה שאמרו (קידושין כב:) 'הגביהו הוא לרבו קנאו' שאם העבד מגביה ומרים את רבו הרי הוא נכנס ברשות אדונו להיות קנוי לו בקנין חזקה, והכי נמי כתיב בפסוקי השירה (פסוק ב) 'אלוקי אבי וארוממנהו', היינו שעל ידי השירה גרמו כלל ישראל להרים כבודו של הקב"ה בכיבוד^{מב}, והיו כאותו העבד המגביה את רבו, ובוה נקנו להיות לו יתב"ש לעם סגולה. נמצינו למידים כי לקרבה גדולה ועצומה אנו זוכים באמירת 'שירת הים', והקרוב אל בית המלך אינו חסר כלום...

מב. מתאמרא בשם הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שלכן לא חטאו הנשים בחטא העגל כי הן אמרו את שירת הים בתופים ובמחולות ובשמחה יתירה כדכתיב 'ותקח מרים את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות' (טו כ), ולכן ניצלו מהחטא.

עפי"ז ביארו עוד הטעם ש'שבט לוי' לא חטאו בעגל, שהרי שבט לוי הם ה'עומדים על השיר' ומי ש'שר' בעבודתו, כלומר שעבודתו נעשית מתוך שמחה, זה האיש אינו בא לידי חטא.

מג. העידו על תלמידיו של הרה"ק הרר"ש מניקלשבורג זי"ע שכשאמרו עמו את השירה התרוממו כל כך עד שהרגישו בנפשם שהם עוברים זה עתה בין גזרי ים סוף, והיו מרימים שולי בגדיהם שלא יירטבו מהמים

שבקרקעית הים (בצחות לשון העיר הרה"ק הקדושת ציון מבאבוב זי"ע שלכאורה חידוש הוא היאך בשעת התעלות כה גדולה חשבו כלל על בגדיהם...).

באר הפרשה - פרשת בשלה

שלכן נקרא ר"ה לאילנות לשון רבים, ולא 'לאילן' לרמז שהוא 'ראש השנה' וזמן שפע גם לבני האדם כמו"ש (דברים כ יט) 'כי האדם עץ השדה' (כ"כ בטור ברכת להגה"ק רבי חיים הכהן ז"ע תלמיד מהרח"ו ז"ע, סי' תער"ב) ב"ה, ויכול האדם לפעול רבות ביום זה ב"ו.

יש הכל, מה שהיה ומה שעתיד להיות, וכל הגאולות וכל העניינים שצריך האדם, הכל נכלל בשירת הים. ואם יאמר האדם שירת הים בכל לב ובמסירות נפש כל אחד לפי מה שהוא יתקן כל ענייניו בגוף ובנפש, עכ"ל.

איתא ב'תרגום שני' (אסתר ג) שבשעה שהפיל המן הרשע את הפור מחודש לחודש (והיפך חודש המיועד לפורענות), ומשנפל הפור על חודש שבט נענה ואמר הלא בראש חודש שבט (לפי בית שמאי) חל ראש השנה לאילנות, לא אוכל להביא פורענות לישראל

אילן אילן - מעלת וסגולת יום חמשה עשר בשבט הנה ימים המבורכים באים, יום חמשה עשר בשבט ב"ה, יום שבו נפתחים אוצרות השמים להריק על העולם שפע רב בכל עניני 'פירות' רוחניים וגשמיים כאחד. והוא נקרא 'ראש השנה לאילנות', ודייקו בוהר הק'

מד. מרגלא בפומיה של הרה"ק ה'בית ישראל' ז"ע על הכתוב בפרשתן (טו כג-כה) 'ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם', כי בימות החורף ישנה איזו מרירות כאשר אין בהם 'חגים ומועדים לששון', על כן 'יורוהו ה' עץ' - הורה הקב"ה לבניו לחגוג את ראש השנה לאילנות ולעצי השדה 'וימתקו המים' ובכך יומתקו ימיהם של בני ישראל.

מה. המהר"ל ז"ע (נצח ישראל פ"ז, ח"א נדה כה. ד"ה תחילת) מבאר דמיון האדם לאילן, שהרי הוא כ'עץ הפוך' ששורשו למעלה, שכשם שמשורש האילן יוצאים הענפים כך גם ראשו של האדם הוא 'השורש' שממנו יוצאים ומתפשטים כל האברים, ומקור יניקתו וחיותו הוא מן השמים ומלמעלה (דוגמת יניקת האילנות מן האדמה). ומעתה, כשם שאם יתנתק העץ מן האדמה סופו 'למיתה' ולאבדון כי יתייבש וינבול לגמרי מאחר שנגדע ממנו כל כח חיותו, כך אם יתנתק האדם מן 'השורש' דהיינו מאביו שבשמים אזי אחת דינו ל...

פעם אמר הרה"ק מהר"ש מבאבוב ז"ע לצעירי הצאן מבין חסידיו בהקישו של האדם לעץ השדה, כי כמו עץ השדה בכל עת שהוא עדיין צעיר ועול ימים, אף אם יתעקם עדיין אפשר להעמידו ביושר ולקשור אותו בשלשלאות בדרך שרוצין, ויגדל לתפארת לאורך ימים ושנים, אך משהוא מזקין כבר עומד גזעו בחוזקה ואי אפשר להסיטו ממקומו כמלא הנימה. כיו"ב הוא האדם עץ השדה - בימי הנעורים עדיין אפשר לאדם לשנות את טבעיו שאינם טובים ואת מידותיו המגונות - להעמיד עצמו על דרך הישר. אך ככל שהוא מזקין קשה מאד לעקור כל מידה רעה. שאלוהו התלמידים, ועד כמה נקרא האדם צעיר לימים, ענה ואמר, כל כמה שהוא נותן לכוף את עצמו הרי הוא עוד צעיר... ומכאן לימוד לכל אחד אף למי שכבר אינו מצעירי הצאן לכוף את עצמו, ויום חמשה עשר מסוגל לעניין זה.

עוד בענין האדם עץ השדה, אחד מחסידי הרה"ק בעל ה'תניא' ז"ע היה 'עובד' גדול שהיה 'טוב לשמים' אך לא היה מיטיב לבריות כלל, קרא לו רבו ואמר לו, הנה הכתוב אומר (דברים כ יט) 'כי האדם עץ השדה', והדמיון שבין האדם לעצי השדה, כי כמו עצי השדה, אף העץ שהוא גדל ביופי והדר לשם ולתפארת - אם אינו נותן פירות אינו כי אם 'אילן סרק', ואינו נחשב ולא כלום, כיו"ב האדם, אף אם יתעלה בתורה ועבודה אם אינו נותן משלו 'פירות' לאחרים הרי הוא כ'סרק'...

מו. ובכלל ה'פירות' הם 'פירותיו' של אדם, כלומר בניו וכל יוצ"ח, והזמן מסוגל להשפיע טוב על האדם שיזכה ל'פירות' טובים, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, וממילא ירבה בתפילות ובתחנונים שאכן יזכה לקבל את רוב הברכה הנשפעת ביום זה.

ואגב גררא, הנה איתא בגמ' (ברכות כח.) 'רבי זירא כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתבי אפירקא דבי ר' נתן בר טובי, אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא' -] כשהיה רבי זירא חלוש מחמת רוב לימודו ולא היה בכוחו להמשיך לעסוק בדברי תורה, אזי היה הולך ומתיישב בפתח המקום בו היה דורש ר' נתן בר טובי, באמרו שכאשר יעברו שם רבנן יקום מפניהם, ויקבל שכר על שמכבד ת"ח]. ולכאורה יש להקשות ממשנה מפורשת (אבות א ב) 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס', והיאך אמר ר' זירא שיעשה מצוה בשביל לקבל

תענית בשני וחמישי ושני ופגע בט"ו בשבט, האם יש לחוש לראש השנה ולדחות התענית, או לא, כך דעתי נוטה, שהתענית נדחה עד השבת האחר ואין קובעין תענית בו כיום שלא מצאנו תענית בראש השנה^{מח}.

אף ב'צוואת רבי אליהו הכהן מאיזמיר' (שבט מוסר פט"ז) ציווה את בני בני היוזר לאכול פירות בט"ו בשבט כי מנהג זותיקין הוא, ויש להעמיס בכוננתו לא רק לפירות הגשמיים, אלא לפירות הרוחניים שהם תורה ומצוות כראוי וכיאות^{מט}, כי צריכים לדעת היאך לאכול את הפירות.

כתב רב האי גאון (שימוש תהילים על מזמור א') שמזמור הראשון שבתהילים מסוגל לאמרה לאשה המפלת, כי בו נאמר 'והיה כעץ שתול על פלגי מים

בחודש זה ולא אוכל להשמידם אז. וכתב על כך בספר 'זכר דוד' להרה"ק רבי דוד זכות אבד"ק מודינה (מאמר ג' פצ"ז), כי אף שלא קיימא לן שבראש חודש הוא ר"ה לאילנות אלא בט"ו בו, מכל מקום חזינן שיום 'ראש השנה לאילן' (כל הדר לשיטתו) מסוגל מאד לעכב כל פורענות וכל רע מראשי עם קדוש^{מז}.

וכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל זי"ע (בשלה עוד נ"ל טעם אחר) מט"ו בשבט מתחילים ימי הרצון והרחמים וישועה תהיה לנו ע"י משיח צדקנו שיבוא בב"א.

ומצאנו לרבותינו הראשונים שהחשיבו את זה היום כ'יום טוב של ראש השנה' ממש, וכך איתא ב'מרדכי' (ר"ה אות תש"א) וז"ל. 'וששאלת, ציבור שבקשו לגזור

שכר עליה. ותירץ הגאון רבי שאול קצלנבוין זצ"ל אב"ד בריסק דהנה איתא בגמ' (שבת כג:) 'דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן', וזהו שאמר רבי זירא ואקבל אגרא - שיהיו לו בנים תלמידי חכמים, ועל זה אין חסרון לעשות מצוות שיש בשכרן בנים ת"ח, ואדרבה 'כי שכר כזה ראוי לבקש'.

מז. הרה"ק רבי דוד בידערמאן זי"ע היה בוער בשולחנו הטהור ביום חמשה עשר בשבט, והיה מתלהב באמרו כי הנה יום הוא יו"ט של 'ארץ ישראל', העיד הרה"ק הרמ"מ זי"ע כי לא הייתה אצלו התלהבות במשך השנה כהתלהבותו בשולחנו זה אחת בשנה, והיה חוזר ואומר שוב ושוב 'אין ארץ ישראל דיגער יום טוב'.

בשנת תרע"ו התפשטה מחלת ה'טיפוס' ברחבי ירושלים של מעלה, מחלה זו הייתה נוראה ביותר, והייתה מביאה חולשה רבה על האדם עד שהיה נופל ומת ל"ע, ולא עוד אלא שמחלה ממארת זו הייתה 'מדבקת' את כל הבא במגע עם החולה, באותה שנה בט"ו בשבט ישב רבי דוד בלבית אש ובצלה רבה כשעל שולחנו היו ערוכים פירות רבים מטוב הארץ, אלא שלא היו כמעט משתתפים באותו טיש, מאחר שהמחלה הכתה בעם ורבים חללים הפילה, באמצע עריכת השולחן פרץ אל תוככי ביהמ"ד ילד רך בשנים, ניגש אל הרבי בעודו מיילל מרה, כי אביו ואמו לקו שניהם במחלה הנוראה והינם שוכבים שרועים על ריצפת הבית ואין מי שיטפל בהם ויעתיר עבורם, קם רבי דוד'ל ממקומו בסערת נפש וזעק 'הייליגער באשעפער, וכי אפשר להשבית את שמחתי ביום זה'. לאחר מכן פנה אל הילד, נתן בידו פרי מעל השולחן, וציווהו שיתן לאביו שיאכל מזה הפרי בציווי הרבי, ויאמר לאביו ולאמו בשמו שעוד יזכו לראות ממנו פירות ופירות פירותיהן, ואכן שניהם הבריאו וזכו לראות בני בנים מזה הבן.

מח. הרה"ק מסאדיגורא זי"ע אמר פעם בחמשה עשר בשבט, יש צדיקים שנהגו ללבוש בגדי לבן כמו ב'ראש השנה', בין כך ובין כך יעזור ה' שכבר מהיום תחל 'שנה טובה' (אמת ליעקב ח"א עמו' קמז).

כבר אמרו צדיקים (אומרים משם הרה"ק מצאנו זי"ע) כי חמשה עשר בשבט יום מיוחד הוא, כי מאותו היום ועד חג השבועות יש מידי ב' שבועות ימי חג ומועד, כי לאחר ט"ו בשבט בא ר"ח אדר, פורים, ר"ח ניסן, חג המצות, ר"ח אייר, ל"ג בעומר, ולאחר מכן ר"ח סיוון וחג השבועות.

מט. הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע היה מחלק פירות בשולחנו הטהור ביום חמשה עשר בשבט לכל הקהל, פעם נגמרו הפירות באמצע החלוקה, נענה הרבי ואמר לחסידיו, פירות הינכם רוצים, אתן לכם פירות כפי שלימדונו חז"ל - 'אלו דברים אדם אוכל פירותיהם בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא... ותלמוד תורה כנגד כולן', לכו עסקו בתורה ויהיו לכם 'פירות' הרבה.

נ. מספרים על יהודי אחד שעלה עם משפחתו לארץ הקודש, תיכף כאשר הגיע אל ארץ הקודש רכן על עפרה ונישק את אדמתה, לאחר מכן פגש ברוכל המוכר רימונים, שמחו בני המשפחה לאכול מפריה של ארץ הקודש ולשבוע מטובה, קנה רימון אחד ופתחו - תוכו זרק וקליפתו אכל - כשאר הפירות שזורקים את הגרעינים, והיו כל בני המשפחה מתאפקים מלדבר סרה על 'פירות ארץ ישראל'... עד שנתגלה להם ה'סוד' ש'פירות ארץ ישראל' צריכים לדעת איך לאכול מהם... כך אף אנו צריכים לדעת היאך לאכול ולקבל את פירות ההשפעות היורדות בהאי יומא.

באר הפרשה - פרשת בשלה

אשר פריו יתן בעתו, והנה הרה"ק ה'עטרת ישועה' מדז'יקוב זי"ע (לט"ו בשבט בד"ה בפסוק) מבאר בפסוק זה, כי מזל שבט הוא 'דלי' המרמז על מים וכמו שנאמר (במדבר כד ז) 'זל מים מדליו', וזה הכוונה והיה בעין שתול על 'פלגי מים' - אם נפלג ונחלק את חודש שבט המרמז על 'דלי מים', נמצא בחצי שבט את חמשה עשר בו. וביום זה אשר פריו יתן בעתו הזמן מסוגל מאד לפירות ההשפעות הטובות לפעול כל טוב ומב"א.

עוד אמרו (תולדות יצחק) על זה היום בלשון הכתוב (תהלים קכב ד) 'ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה' שרמו יש בכך, שבטי מרמז על חודש שב"ט, וי-ה (עולה למנין ט"ו) מרמז על יום ט"ו שבו, שיום זה נועד עדות לישראל להודות לשם ה' - להודות לשם ה' בברכה על הפירות.

לתנאו הראשון - כל הטבע משועבד לתורה ועמליה

איתא במדרש (ב"ר ה ה) אמר רבי יוחנן תנאי התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל, הדא

הוא דכתיב (יד כו) 'וישב הים לאיתנו' לתנאו שהתנה עמו (וכמו שכתב הבעל הטורים 'שלאיתנו' אותיות 'לתנאו'). והקשה האור החיים הק', שאם אכן התנה הקב"ה שיבקע הים לפני יוצאי מצרים מדוע סירב הים להבקע, וכמובא בחז"ל (שמו"ר כא ו) שאמר הים למשה 'מפניך אני נקרע, אני גדול ממך, שאני נבראתי בשלישי ואתה נבראת בששי. כיון ששמע משה כך הלך ואמר להקב"ה אין הים רוצה להיקרע, מה עשה הקב"ה נתן ימינו על ימינו של משה, שנאמר (ישעיה סג יב) 'מוליך לימין משה'. ועוד הקשה שמצינו בגמ' (חולין ז.) שרבי פנחס בן יאיר חלק את נהר גינאי, וכיצד היה בכוחו לעשות כן.

ומבאר האור החיים הק', 'שהקב"ה התנה על כל מעשה בראשית להיות כפופים לתורה ועמליה', ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם בממשלת הבורא ברוך הוא', ולזה תמצא כמו כן בשמים ובארץ ובכוכבים ובשמש וירח שלטו עליהם הצדיקים יחידים ואין צריך לומר מרובים כאשר חקק ה' להם בעת הבריאה'. ועל כן היה בכוחו של רבי

נא. על כן על כל אחד ואחד לעורר את עצמו בתחנון ותפילה לקדם פני מלך עליון, וטוב יעשה מי שיסיים את כל ספר תהילות דוד בן ישי, 'פון דעקל ביז דעקל' (מצדו האחד של הספר לצדו השני) או אז יעשה 'דקל לפירותיו' וישפיע על עצמו עד בלי די, מ'פירות הדקל דעבידי דאתו'.

משמיה דהרה"ק האהבת ישראל זי"ע מתאמרא שאכילת האתרוג מסוגלת לפקידת עקרות.

נב. הנה נאמר בסוף פרשת המן (טז לב) 'ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלוא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים'. ופירש רש"י ז"ל, לדורותיכם - בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם (ירמיה ב לא) הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

הוסיף הרה"ק בעל ה'דברי יששכר' זי"ע, שהנה צנצנת המן הונחה בקודש הקדשים ליד ארון הקודש שבו היו מונחים לוחות הברית והתורה, ללמד שעיקר השפעת הפרנסה היא על ידי התורה, על כן צנצנת המן המורה על הפרנסה נמצאת על יד התורה.

וכתב עוד שהיה מרגלא בפומיה דאביו, כאשר נכנס אחד לבקש ברכתו להצלחה בענייני הפרנסה, שמוטב לו להשקיע עצמו בתורה, ועל ידי זה יזכה לברכת כל ישראל האומרים בכל יום 'על ישראל ועל רבנו ועל תלמידיהונו ועל תלמידי תלמידיהונו ועל כל מאן דעסקין באורייתא וכו' יהא לנא להון ולכון וכו' ומזוני רויחי'.

בספר 'אור פני משה' (ד"ה מנהג) ביאר מנהג ישראל להשליך אוכל לציפורים בשב"ק דנא, שהנה כנסת ישראל נמשלה ליונה (כדאיתא בשבת מט.) להורות שאם יפנו את עצמם מעסקיהם ויעסקו בתורה ומצות אז ימציא השי"ת להם מזונות בלי עמל ויגיעה וירד להם המן מלמעלה, כאשר הציפורים מוצאים מזונותיהם נזרקים למעלה על הגגות. לאידך גיסא, הרודף אחר הממון מרחיק מעצמו את התורה, וכמו שביאר ה'כלי יקר' (טו כב) מה דאיתא שהיו ישראל עסוקין בביזת הים ולא רצו להמשיך עד שהסיען משה בעל כרחן מים סוף, משום שחשב משה 'שריבוי העושר יהיה סיבה שלא יהיו ראויין לקבל התורה, כי התורה והעושר בורחים זה מזה והם כצרות זו לזו'.

נג. סגולת התורה לרפואת הנפש וגוף גם כן. מעשה באחד מבני קהילתו של הגה"ח הרי"ד גראסמאן שליט"א רבה של מגדל העמק, שהוצרך בנו לעבור ניתוח (אפעראציע) על כליותיו, ר' יצחק דוד שיכנע את האב שייכנס עם

התורה שהיא בחי' ימין, וכמו שנאמר (דברים לג ב) 'מימינו אש דת למו'. ומסיים האור החיים הק' וז"ל: ולזה כל צדיק וצדיק שיעמוד אחר קבלת התורה יביא בידו שטר חוב אחד לכופו ליחלק מפניו.

יה"ר, שיתעוררו עלינו כל הניסים מקריעת הים, ומירידת המן, ושיהא צילנו נאה עם כל השפעות הטובות, ונזכה כולנו כאחד להיוושע בשמחת עולם^נ, גאולת עולם במהרה דידן אכי"ר.

פנחס בן יאיר לבקוע את הנהר שכך התנה הקב"ה מתחילת בריאת העולם. אלא שאמר הים שאינו נקרע בפני יוצאי מצרים שהרי עדיין לא קבלו את התורה, וכל התנאי הוא רק להיכנע תחת לומדי תורה ועמליה^נ. ורימו בדבריו שהוא קודם למשה שהוא נברא בשלישי ומשה נברא בשישי, שאם היה בן תורה הרי היה קודם לים שהתורה קדמה לעולם (פסחים נד.), אך מאחר שעדיין לא קיבלו את התורה ממילא הים קודם לו. והולך הקב"ה ימינו לימין משה, ללמד שכבר יש בו את

הבן אל הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע להזכיר עצמו ולפעול דבר ישועה ורחמים, וכן עשו (ונכנסו יחד עם רי"ד), הרבי שאל את הבחור 'האם אתה לומד גמרא, אם תקבל על עצמך ללמוד גמרא לא תצטרך לעבור את הניתוח'. אביו של הבחור החל להסביר לרבי שהלא הם כבר בדרכם לניתוח, וכל הרופאים הסכימו שעליו לעבור ניתוח זה, אך הרבי לא שעה כלל לדבריו של האב, ופנה שוב אל הבחור וחזר ואמר לו 'אם תקבל על עצמך ללמוד גמרא לא תצטרך לניתוח', ויצאו מן הבית. האב והבן נסעו תיכף אל עבר בית החולים לעריכת הניתוח, אך משבדקו הרופאים את הבן ראו שכל מחלתו נעלמה כליל ואינו נצרך כלל לניתוח. הבחור שנפעם כל כך מהמופת הגלוי אותו חווה על בשרו, שקע בים התלמוד, עד שבהגיעו לטו"ב שנים זכה לסיים את הש"ס כולו, ובהמשך השנים נתעלה להיות תלמיד חכם מופלג. סיים רי"ד ואמר, שבאותם ימים אמרו, שגדול היה המופת האחרון שהבחור צלל בים התורה וצמח לתלמיד חכם מופלג, יותר מן הראשון - עצם הרפואה, כי הקשר והשייכות של הבחור עם 'גמרא וכדו' היה כרחוק מזרח ממערב.

מעשה הובא ב'מעשה איש' (ח"א עמוד ע"ז), בן תורה אחד בא להתייעץ עם הגה"ק החזון איש זי"ע בנוגע לאיזה עניין רפואי שהוא מסובך בה ונראה שעליו לעבור איזה 'ניתוח', החזו"א אכן יעץ לו לערוך את הניתוח במקום פלוני אצל רופא פלוני. אח"כ שאל הבחור רשות מהחזו"א לדבר עמו בלימוד, ודיברו במשך שעה ארוכה בעניין השייך לסדר קדשים, והחזו"א נהנה טובא מבן תורה זה. כשסיימו, אמר לו החזו"א בנוגע לניתוח איך צריך לניתוח כלל. לא הבין הלה - מעיקרא מאי קסבר החזו"א ולבסוף מאי קסבר, הבהיר לו החזו"א, בתחילה דברתי עמך 'כמנהגו של עולם', אבל, משראיתי כי מ'עמלי תורה' אתה, הוריתי לך לבטלנו, כי הקב"ה מתנהג עם עמלי התורה בהנהגה שונה, ואיך זקוק לאותו הניתוח, לאחרונה סיפר זאת בלייקוואד ראש הישיבה רבי מלכיאל קאטלער שליט"א, נענה זקן אחד ואמר אני הוא 'בעל המעשה'.

נד. ומעתה מצינו 'תרופת פלא' לכל אותם המתקשים 'כקריעת ים סוף' אם במציאת זיווגם ואם בקושי הפרנסה אשר נמשלו בלשון חז"ל ל'קריעת ים סוף', שהרי כל אותו הקושי לא היה אלא מפני שעדיין לא קבלו ישראל את התורה, אך לאחר מתן תורה 'הים ראה ויננס', אם כן איפוא זאת עשו וחיו, השקיעו עצמכם בתורה וייעלם הקושי ויננס הים (וכנזכר לעיל שקביעת עיתים סגולה יש בה להשפעת הפרנסה).

נה. אומרים בשם הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטעפינישט זי"ע שדקדק בלשון הגמרא (תענית כט.) משנכנס אדר מרבנים בשמחה, ש'מרבין' משמע שהיא כבר נמצאת אצלנו - ובטרם יפציע אורו של אדר כבר צריך להיות בשמחה, אלא שמשנכנס אדר יש להרבות בה, ואם כן עלינו לדעת אימתי הוא זמן תחילת השמחה. ומבאר כי מחמשה עשר בשבט צריך להיכנס אל השמחה, ועל דרך שאמרו (פסחים ו:): 'שואלין ודורשין בהלכות החג שלושים יום קודם החג', וכך גם ט"ו בשבט הוא שלושים יום קודם הפורים, וסימנך 'חמשה עשר' בהיפוך אתוון הוא 'שער שמחה', כי זה השער לה' להיכנס בו שמיום זה ואילך נפתחים שערי השמחה.